

EUROPA LIBERĂ

SĂPTĂMINAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

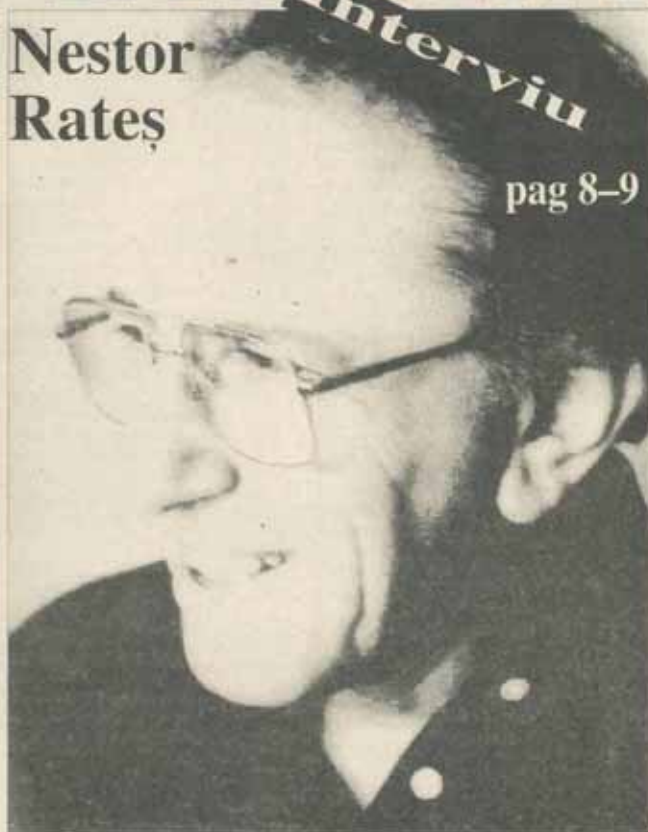

ANUL V • Nr. 31 (232) • 3-9 august 1994 • 16 pagini • 200 lei

Nestor Rates

Interviu

pag 8-9

AVORT

pag 10

SAU CONTRACEPȚIE

Sondaj

pag 10

ROMÂNI
DESPRE
MAGHIARI,
MAGHIARI
DESPRE
ROMÂNI

S-auzim numai
de bine! pag 7
N.C. Munteanu

Gabriel Andreescu
Un cinism
scandalos

Ion
pag 13
Ilescu/Revoluție
și reformă

Problema, la noi, nu e atât că se comit erori, ci că nimeni nu și le asumă, nu atât că lucrurile merg anevoie, că se fac nedreptăți, prostii, calcule false, scenarii nefericite, ci că nimeni nu e dispus, atunci când efectele tragice nu mai pot fi acoperite, să-și asume vreo responsabilitate. Cei sus-puși vin cu marele exemplu în materie: nici vorbă cu ei înșii să greșească, să fie lași, lipsiți de aptitudini de conducere sau de aptitudini în general, incolți, rău informați, rău intenționați, corupți. Necazul e doar că, pe ici-pe colo, mai există „neîmpliniri” ori „neajunsuri”; că mai persistă „disproporții și dezechilibre între diferite compartimente”, că „finanțarea e deficitară”. Iar vinovații sînt „celalalt”: opoziția că „destabilizează”, presa că „încită”, unguerii că sînt „iredentiști”, forțe oculte internaționale că „străcă imaginea României”.

E de veche notorietate deja că șeful de la Ilescu nu și-a recunoscut niciodată vreo eroare gravă, comisă în ultimii patru ani și ceva, iar cartea sa *Revoluție și reformă* nu e decât un vanitos exercițiu de automaguire. La fel a procedat și partidul de guvernământ, care, în mod nerușinat, a susținut că nu a avut nici o răspundere la guvernare în anii 1990-1992: la fel PUNR, care a negat, la fel de nerușinat, orice implicare în scandalul Caritas. Dacă privatizarea merge greu, vina nu e a programului înșuși, inform și rău conceput, ci a „insuficienței sale mediatizării” sau a piedicilor birocratice. Dacă în guvernul Roman demisia sau amenințarea cu demisia mai funcționau din cînd în cînd, în ultimii doi ani numai ministrul Culturii, Petre Sălcudeanu, surprins în flagrantă, a preferat să plece singur decât să fie dat afară. Dar care ministru al Culturii, învătămîntului sau Sănătății din cabinetul Văcăroiu a optat să demisioneze, pentru a nu fi obligat să-și asume responsabilități de neasumat în condițiile foarte asprelor restricții bugetare? Spre a fi drepti, trebuie admis că nici de partea opoziției conștiința răspunderii personale nu pare a fi, adesea, mult mai trează. După pierderea alegerilor din '92, nici un lider al opoziției nu a demisionat; de asemenea, prea puțin s-a schimbat de atunci strategia opoziției, fapt ce ar fi presupus asumarea responsabilității pentru insucces.

Săptămîna trecută, o emisiune TV a Melaniei Coman a ilustrat cîteva mici „neîmpliniri” din lumea medicală: există încă în țară spitale în care copiii se îmbolnăvesc de SIDA din pricina nesterilizării instrumentelor! Aceasta după 1990, prin urmare, cînd nici Ceaușescu, nici regimul comunist nu mai pot fi făcuți răspunzători. Mai mult, deși există o Comisie Națională Anti-SIDA, înființată de patru ani, aceasta nu s-a întîlnit niciodată. Între timp, copiii sănătoși devin în spitale seropozitivi, iar grădinițele și școlile refuză să-i accepte în pofida legii. Că, la aceasta, dl. Iulian Mincu, nutriționistul-ministru, fostul creator al programului de „alimentație rațională”, nu are nici o tîrziu, nici măcar nu ne mai impresionează. Faptul că domnia sa preferă să stea cu devoțiune la căpătîiul bolnavului Ilescu Ion (unde

a sosit direct de la aeroport, fără a mai trece pe la consoartă și casă) decît să viziteze un spital cu copii infectați cu HIV e, cu să spunem așa, în „obiceiul pămîntului”. Iar împrejurarea că, după asemenea teribile și nedezmînițe revelații, nu auzim să urmeze nici destituirea directorului spitalului, nici vreo anchetă penală în instituția respectivă, ca să nu mai vorbim despre demisia ministrului sau a vreunui secretar de stat, apare, dacă avem în vedere tot ce se întîmplă la noi, aproape firească.

Teribil e, cu adevărat, altceva: lipsa de reacție a opiniei publice, a presei, a partidelor politice, apatia aproape generală, anestezia conștiinței, insensibilitatea de masă. Ministrul Mincu nu este, la urma urmelor, decît încă un ireponsabil în galeria deja vastă a guvernanților și a politicienilor noștri. Dar noi, noi toți, ce facem și ce spunem? Eventual înjurăm gros guvernul, după cuviință, comentăm cu amicii „chestia”, ne uităm la noul serial și încercăm să uităm repede totul. Viața merge înainte! Se obțin și victorii la „World Cup”. Între timp, România are o natalitate de țară dezvoltată, adică foarte mică, și o mortalitate de țară subdezvoltată, adică foarte mare (vezi „22”, nr.30). Iar dezinteresul nostru îngăduie crimei să rămînă „neîmplinite” și complicității miniștrilor cu neglijența și ireponsibilitatea – un „neajuns”. Înăsa, vorba cîntecului, „noi sîntem români”!

ANDREI CORNEA

Neîmpliniri și neajunsuri

Scrisoarea redactorului-șef Gabriela Adameșteanu

Este primul an când dăm publicității atât de târziu rezultatele chestionarului pe care vi l-am adresat în luna ianuarie. Două au fost motivele întârzierii: 1. Răspunsuri la chestionar am primit pînă de curînd. Am hotărît să le publicăm pe toate cele semnificative, vrînd să respectăm dialogul în care cititorii noștri intraseră - de obicei cu redacția, uneori chiar între ei. 2. Anul acesta am publicat mult mai multe scrisori în extenso. După opinia redacției, scrisorile de la rubrica noastră "Curier" intră deseori, prin interesul pe care îl suscită, în competiție cu o parte din articolele obișnuite. După opinia mea, în nici o altă revistă din țară nu există o pagină de scrisori atât de bună ca cea din "22". 3. Chestionarul ne aduce date importante pentru a privi "22" cu ochii celor care îl citesc și - deci - îl cumpără. El rămîne deocamdată singurul sondaj pe această temă pe care ni-l putem permite. Dar orice publicație care are probleme de adaptare la cerințele cumpărătorilor (și tirajele care tot scad dovedesc că, de circa un an, presa scrisă românească are mari probleme de supraviețuire) recurge, într-o economie normală, la studii de marketing. Noi ne-am pus și o întrebare legitimă - la care, neavînd răspuns, nu-mi rămîne decît să v-o adresez: oare cititorii care cu generozitate și-au jertfit din timpul lor pentru a ne scrie, acoperă întregul spectru al publicului lui "22"?

Vă prezentăm, pentru a continua o tradiție deja existentă, numele primilor 10 autori menționați de cititorii noștri (celor care au fost menționați pe primele 3 locuri li s-a oferit un punctaj favorizant). Lista personalităților cîrute la interviul săptămîinii era atît de mare, încît ne-am oprit doar la primii 20.

În privința structurii revistei, opțiunea cea mai frecventă este în favoarea **continuității**. Temele propuse de cititori sînt mai "grupate" ca altădată: semnificativă ni s-a părut frecvența cu care s-au cerut informații despre țările occidentale. Probabil și pentru că interesul pentru integrarea României în structurile occidentale este mai mare decît în anii precedenți, dar și pentru că o asemenea integrare ne va pune pe fiecare dintre noi în situații noi și deloc ușoare, cărora va trebui să ne adaptăm.

Sîntem în anul în care săptămînalele din '90 au fost în parte lichidate - fie prin dispariții (Cuvințu), fie prin masive scăderi de tiraj. Cu un an-doi înainte, revistele literare fuseseră marginalizate. Din ianuarie și pînă acum, în iulie, prețul hîrtiei (de la Letea), prețul tipografiei (lui Ion Rațiu) și al difuzării s-au dublat.

În spatele revistei "22" nu se află nici un grup de interese economice sau politice care să acopere pierderile, așa cum se întîmplă cu atîtea publicații românești la această oră. Și cu toate acestea, sper că peste șase luni vă vom trimite chestionarul următor în care vă vom întreba și "ce nu vă place în '22'".

G. Adameșteanu

I. Topul rubricilor (opțiuni)

1. cronică politică (60)
2. interviul săptămîinii (59)
3. editorialul (58)
4. rubrica "Accent" (43)
5. eseu filosofic (41)
6. anchetele sociale (Dosar "22") (39)
7. sondajele de opinie (36)
8. eseu cultural (33)
9. actualitatea culturală (30)
  - cronică de carte (15)
  - cronică expozițiilor (5)
  - cronică de film (10)
  - cronică de teatru (7)
10. scrisorile de la cititori (Curier) (29)
11. comentariul despre TVR (28)
12. istoria religiilor (27)

Au mai fost precizate ca urmărîte, deși nu au fost cuprinse în chestionar: pagina economică; Săptămîna politică; Lumea.

II. Topul autorilor (opțiuni)

1. Andrei Cornea (53)
2. Ilie Șerbănescu (52)
3. Tia Șerbănescu (50)
4. Gabriela Adameșteanu (44)
5. H.R. Patapievici (23)
6. Horațiu Popine (22)
7. N.C. Muntenanu (18)
8. Rodica Palade (16)
9. Gabriel Andreescu (16)
10. Radu Călin Cristea (13)

III. Personalități la interviul săptămîinii (opțiuni)

1. Gabriel Liiceanu (30)
2. Andrei Pleșu (25)
3. Octavian Paler (24)
4. Nicolae Manolescu (24)
5. Doina Cornea (20)
6. Corneliu Coposu (19)
7. Ana Blandiana (19)
8. Regele Mihai (18)
9. Ion Rațiu (16)
10. Alexandra Paleologu (12)
11. Petre Mihai Băcanu (10)
12. Paul Goma (9)
13. Petre Roman (9)
14. Victor Rebengiuc (9)
15. Emil Constantinescu (8)
16. Andrei Șerban (8)
17. Dinu Patriciu (8)
18. Mircea Dinescu (7)
19. Stelian Tănase (6)
20. Mircea Coșea (6)

IV. Teme noi propuse

- **Recuperarea istoriei României**, mai ales perioada interbelică;
- **Reforma în Europa Centrală și de Est**; evoluția fostelor țări comuniste;
- **Viața în țările Occidentale**;
- **Economie** - evaluări, soluții: privatizarea industriei; agricultură; șomaj; protecție socială;
- **Educație** - ABC politologie; ABC democrație; sociologie (psihologie socială); popor (națiune, nationalism, patriotism); individ/societate; statul de drept și instituțiile sale; modele de viață parlamentară din lume; conviețuire, minorități; comportament/civilizație;
- **Religie** (confesioni, credință, cunoaștere);
- **Basarabia și Bucovina**;
- **Mass media și rolul ei** (independența ei);
- **Presa străină** - preluare de material străin; România în presa străină;
- **Știință**;
- **Cultură** - top editorial; teatru; istoria picturii/sculpturii; cultura în lume; autorii contemporani;
- **Ecologie**

V. Grafică

1. Foarte bună (30)
2. Bună (55)
3. Pronastă (7)

Nu am de ales și trebuie să încep această scrisoare cu vechia și oarecum stereotipa frază "sînt un vechi și statornic abonant al revistei dvs.". Aceasta este adevărul și trebuie să mă conformez uzanțelor.

Aș fi dorit ca aceste rînduri să conțină numai gânduri bune la adresa dvs., a celor cu vă străduiți să aduceți puțină lumină și pace între noi, românii aceștia necăjiți, dar care nu ne-am pierdut speranța într-un viitor mai fericit, dar astăzi am primit revista și în pagina a doua am găsit o scrisoare de la un domn Ionel Tutunaru din București care, abuzînd de bunăvoința redacției, v-a trimis o scrisoare plină de răutăți.

Aș vrea să vă spun că mi se pare o eroare publicarea unor astfel de rînduri din partea unor cititori de ocazie care se erzează în critici ai revistei, fără să țină seama de condițiile grele prin care trece astăzi întreaga presă independentă, începînd cu prețurile aberante ale hîrtiei și tiparului, dar și a fondurilor bănești de care dispunem.

V-aș ruga să îi răspundeți acestui domn că nimeni nu l-a obligat să cumpere și să citească revista pe care o critică cu atîta vehemență, mai ales că din scrisoare nu rezultă că ar fi fost cumva lezată demnitatea domnului sale, singurul caz care i-ar fi permis să vi se adreseze în cadrul dreptului la replică. De asemenea, să ia notă de faptul că nici mie sau altora ca mine nu ne place fierea, dar mai ales conținutul altor publicații și nu ne-am permis să trimitem scrisori pline de ironii de proastă calitate la redacția publicației respective.

Referitor la afirmația că nu a fost membru al defunctului PCR dar prin natura serviciului și-a făcut datoria în decembrie 1989 în timpul "evenimentelor", fiindcă constat că termenul de "revoluție anti-comunistă" nu-i face plăcere. Printr-o stranie coincidență, constat de patru ani încoace apariția unor indivizi care se laudă că nu au fost membri ai PCR dar din modul de comportare, în discuții și mai ales prin opțiunea la alegeri au dovedit că de fapt au fost și au rămas comuniști sută la sută. Ba se mai și duc la biserică și se închină la o icoană, fac pomeni și parastase, uitînd sau ignorînd cu bună știință că ideologia marxist-leninistă a fost cel mai mare dușman al religiei creștine.

Brăila, 28 aprilie 1994

Răspundem invitației apărute în săptămînalul "22", nr. 14 (217) din 6-12 aprilie 1994, ca, în calitate de abonant din străinătate, să vă informăm asupra felului în care am primit - în ultimul timp - publicația dvs. Într-adevăr, exemplarul care corespunde primei săptămîni a lunii martie nu ne-a parvenit; următoarele două numere au sosit în același timp, cu întârziere, ambalate într-un fel foarte special, așa cum dvs. atrageți atenția asupra unor noi procedee ale vămii locale.

Profităm de această ocazie și în calitatea noastră de fervenți cititori vă sugerăm ideea că pe viitor să intercalați - în limitele posibilului - explicații asupra inițialelor cu care - după sistemul general al epocii în care trăim - se intitulază diversele organizații politice sau societăți care participă la viața publică română; aceste lămuriri ar ușura lectura și mai cu seamă înțelegerea atmosferei societății naționale actuale. În speranța că publicarea și distribuția săptămînalului "22" se va îmbunătăți, vă rugăm să primiți, stimată doamnă, asigurarea deosebitei noastre stime.

Magda Petruțian-Ioanovici
Dan Ioanovici
Fontenay-Aux-Roses, Franța

Revista "22" oferă ABONAMENTE CU REDUCERE pentru PENSIONARI, CADRE DIDACTICE, ELEVII, STUDENȚII, FOȘTI DEȚINUȚI POLITICI, VETERANI DE RĂZBOI.

LA SEDIUL REDACȚIEI PUTEȚI CUMPARĂ DIN STOC:

Anul 1990, numerele 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 29, 32, 33, 38, 41, 44.
Anii 1991, 1992, 1993.
Exemplarele vechi sînt comercializate la prețul actual al revistei.

Costul abonamentelor trimestriale cu reducere este:

- 1.700 lei cu ridicare de la redacție.
- 2.000 lei cu expediere prin poștă.

Cei interesați sînt rugați să trimită adeverințe corespunzătoare (talon de pensie, adeverințe de la școala etc.) pe adresa: **Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, București**, cu specificația pentru **Serviciul de Difuzare**. Adeverințele sînt valabile un an de zile.

Costul abonamentelor trimestriale integrale este:

- 2.300 lei cu ridicare de la redacție.
- 2.500 lei cu expediere prin poștă.

Sponsorizate de ASOCIAȚIA EST-LIBERTÉS.

Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat postal suma corespunzătoare tipului de abonament dorit pe adresa: **Revista "22", cont 45191532 BCR Filiala sector 1, Str. Lăzării nr. 10, București.**

Vot pentru alt fel de Televiziune

Vacanta a făcut să se treacă relativ ușor peste capul de afiș al săptămânii trecute: desemnarea de către personalul de specialitate din Radio și Televiziune a candidaților pentru viitorul Consiliu de administrație. Au fost anunțati cei 8 candidați care au obținut cele mai multe voturi: la Televiziune - Lucian Pintilie (793), Gabriel Liiceanu (761), N.C. Munteanu (721), Octavian Pașer (696), la Radio - Eugen Preda (981), Ihe Mihai (607), Emilian Georgescu (554), Mircea Dinescu (477). Dintre ei, Parlamentul urmează să aleagă 4, 2 pentru Televiziune, 2 pentru Radio. S-au reamintit prevederile Legii de funcționare a Societății de Radio și Televiziune, publicată în "Monitorul oficial" din 18 iunie, pentru alegerea, în termen de 60 zile, a conducerii celor două instituții. Consiliul de administrație, Comitetul director, Directorul general care va fi și președintele Consiliului de administrație. Votul secret din Radio și Televiziune este doar prima treaptă a unei lungi scări în spirală. Interesul presei s-a concentrat în exclusivitate asupra procedurilor viitoare, care revin Președinției, Guvernului, grupurilor parlamentare ale minorităților și mai ales Parlamentului. El va propune 8 locuri și va decide lista definitivă. De mai puțină atenție s-a bucurat electoratul din Televiziune și Radio care a luat votul în series. Dovedă cele 3 liste de candidați existente în Televiziune (una aparținând actualului Consiliu de administrație și propunând candidați din cadrul Televiziunii, o alta, cea învingătoare, a Sindicatului Liber din RTV, propunând candidați din afară, și, o a treia, mixtă, a celorlalte organizații) - candidați din afară și dinăuntru. O altă dovadă: campania electorală care a precedat alegerile ori prezența la urne - de la început masivă - etc. Dacă înainte de vot s-au făcut auzite prognoze pesimiste pe motiv că "va vota toată lumea", după, când s-a putut vedea că "toată lumea" a alesese mai bine decît acei realizatori-redactori care s-au abținut de la vot, rezultatele au părut atît de firești încît nu au mai necesitat nici o analiză. O notă din "Adevărul" (29 iulie) strecoară o "informație" primită prin telefon anonim: că s-ar fi înființat asociația "celor care au apărut Televiziunea și acum vor să-i dea foc", nemulțumit fiind de candidaturile lui Gabriel Liiceanu și N.C. Munteanu. Aveți puțință răbdare, răspunde incendiarilor redacția atotștutătoare, numele în cauză trebuie să primească avizul Parlamentului!

Controlul Parlamentului asupra Televiziunii înseamnă afîneria României la standarde europene, rămîne însă de văzut ce va însemna acest control în condițiile actualei majorități parlamentare. Dacă o mașină de vot nu va distruge în etapele următoare voința acestor instituții esențiale în orice democrație (Radioul și Televiziunea) de a deveni credibile și eficiente. Pentru că acesta a fost sensul votului exprimat săptămîna trecută de personalul de specialitate, chiar dacă (sau tocmai pentru că) în Televiziune s-a votat pentru candidații din afară, iar în Radio mai ales pentru cei dinăuntru. Opțiunea electoratului a avut în vedere credibilitatea profesională și eficiența managerială a celor propuși. Istoria post-decembristă a celor două instituții diferă: mai puțin distrus și înaintea de presiunea politică, Radioul a dovedit capacitate de adaptare, lărgindu-și paleta informativă, desi (sau tocmai pentru că) s-a aflat în permanentă competiție cu Europa Liberă, BBC, Deutsche Welle și apoi cu întreaga gamă de radiouri private (Contact, Delta, Total etc.). Votul din Radio a fost pentru continuitatea unei tradiții deșir obținută. Surpriza a venit din partea Televiziunii: numele de pe lista votată aici sînt concluzive pentru nevoia de valori (profesionale și morale) pe care societatea românească de azi o resimte. Și, cu această ocazie, o și exprimă. Surpriza demonstrează și că nu cunoaștem nu numai țărânul român (vorba lui Liviu Rebreanu), ci nici societatea românească de azi. Schimbările - în mentalități, în comportamente - sînt în profunzime. Și continue. Ca un bolnav imobilizat mult timp, care, după ce i se scoate ghipsul, trebuie să treacă prin obligatoria perioadă de recuperare - mai scurtă decît este ajutat medical, mai lungă dacă nu-l ajută nimeni - societatea românească își revine, încet-încet, din inconștiență. Cei ce mai păstrează în minte liniștea înghețată a străzilor din 1988, 1989, cu trotuarele plantate, cu "hăieți" răsăriți înaintea stridentelor convoaie oficiale, nu au cum să nu resimtă în fiecare dimineață schimbarea pe străzile agitate, fiind nu doar de bătrîni corsetari și de copiii străzii, ci și de tineri dezinvolti, de oameni preocupați de lucrurile unde se îndreaptă - un oras plin de picute încă, dar viu, în locul unui mort. În acei ani, Televiziunea emitea doar două ore pe zi - omisiuni pe care nu le urmărea nimeni. Și brusc, după 22 decembrie 1989, din obiect unanim de ironie, Televiziunea devine obiect de cult, influențînd decisiv, prin oglindirea și strînsă, nu numai două alegeri, ci destinul fiecărui dintre noi. Marile capacități de manipulare ale Televiziunii nu sînt invenția "revoluției române în Trece". Din studiourile de Televiziune se pot declanșa războaie civile în societățile în care democrația nu s-a stabilizat. În tragedia fostei Iugoslavii, rolul Televiziunii din Pale s-a bine determinat, așa cum istoricul Răzvan Theodorescu va rămîne dator istoriei cu explicații esențiale privind conflictul etnic de la Tîrgu-Mureș din 20 martie și evenimentele din 13-15 iunie 1990. Votul personalului de specialitate ne-a amintit că nu putem identifica Televiziunea doar cu misterele istoriei recente și cu oamenii care au condus-o în timpul acestor mistere - de la Aurel Dragoș Munteanu pînă la Paul Everac ori Dumitru Titus Popa. Parlamentul - o instituție cu o imagine publică aproape la fel de proastă ca și cea a Televiziunii - va trebui să se dovedească în următoarele săptămîni la înălțimea rolului ce i s-a acordat. Cît despre președinți și Guvern, nu sînt foarte mari speranțe după jenantele numiri în CNA: așita doar că opțiunea pentru incompetență și partizanat va fi acum mult mai clară.

RADU CĂLIN CRISTEA

O cursă cu handicap

În măsura în care nu va dori să devină o formă fără fond, fie ea și jertfită etern pe altarul unei democrații în statu nascendi, Convenția Democratică s-ar cuveni să privească mai atent acele cronometruții, meditații, cu alte cuvinte, altfel îngrijorată la handicapurile cursei în care se află lansată. În pofida optimismului protocolar, poate chiar sincer, aștat indeoște de liderii Convenției ori de cite ori vine vorba de frenetic-armonioasa unitate a acesteia, cum dau colțul și revin pe la casele lor, mai pe șoptite, dar în mod evident public, aceiași lideri se lăfăie spontan într-un discurs circitor, violent pe alocuri și aproape preventiv de seisme. Nimeni și nimic nu se cutremură, însă capetele rămîn în locul lor natural definit, nimeni nu plencă și nimic nu vine, iar Convenția nu mai prîlădește cu dezbaterile, cu soluțiile alternative și cu împăcarea unor personalități din genurile mai iritabile.

E în afara indoielii că apariția Convenției Democratice a însemnat un gest de o inspirată oportunitate. Deficitul de cultură electorală trebuia suplinat prin îndreptarea tremurîndelor ștampile către un chenar simplu și clar - al opoziției. Marșul impetuos de la alegerile locale din primăvara lui '92 avea să fie urmat însă de o pierdere treptată de suflu și de colectiva impleticire de fuleuri de la ultimele alegeri legislative și prezidențiale. A putut surprinde firavul spirit critic al analiștilor politici din Convenție (mă și tem să-mi imaginez care și cîți sînt aceștia), conștința fiind o digestie suspect de lină, totuși, a unui eșec electoral. Las decamdata deoparte ideea că, între efectele sale paradoxale, sus-numitul eșec a propulsat spre țăriile vieții noastre politice și citeva asociații, partide și personalități marsupiale imposibile de dezlipit de la sînul generos al Convenției. În această carnavalescă alcătuire, cu partide redutabile bătute pe umăr de galgăioase neanturi, cu toate doctrinele, ideologiile, programele și platformele pămîntului, cu reformatori bălăioși și conservatori așjiderea, cu schimburi dure de croșe între persoane aflate într-un cel puțin insolit parteneriat, Convenția Democratică a rămas angajată, în linii mari, în același orizont de așteptare ce marchează originile sale cele mai îndepărtate, de la Forumul Democrat Antitotalitar la CNID. Cantonația în această expectativă, Convenția Democratică a părut satisfăcută de mobilitatea sa în registrul simbolic, unde a atins performanțe cit se poate de onorabile. Temerea fiind că o asemenea îndelungată îmbalare în subtil, că naumarea excesivă a acestor ținte, desigur, progresiste, civilizatoare și reconfortant alternative, pot sfîrși într-un monolog ușor distras de la fluiditatea realității, ca și de la miscarea percepției publice.

Obiectivele generale susținute de membrii Convenției evocă o mentalitate bicefală definită de modul în care este determinată partea cealaltă a baricadei. Pentru unii, mesajul Convenției trebuie să fie anti-comunist, iar pentru ceilalți - anti-post-comunist. Această contradicție determină o adversarului comun a depășit susceptibilitatea unei posibile boli a copilării Convenției, enunțînd deja o periculoasă ambiguitate de motivație. Sinonimă, să spunem, cu iluzia că aceiași sîgeată poate lovi aproape două ținte, sensibil sau profund diferite, cum ar fi, de o parte, Ceaușescu și Dăscălescu, de cealaltă - Biescu și Văcăriușu. În numărul trecut al revistei "22", președintele în exercițiu al Alianței Civice, Petre Mihai Băcanu, făcea o apreciere foarte utilă: "Practic, la limită, în Româ-

nia există două partide: comuniștii și anticomuniștii. Eu, cel puțin, văd CDR ca o asociație politică supradoctrinară, care are ca prim scop scuterea țării din dîra comunistă". O diră, adaug, la fel de provocatoare pentru un întreg bloc grupat în jurul PNTCD, Alianța Civică și AFDP. Iată, dacă mai este nevoie, un decupaj dintr-un interviu cu Corneliu Coposu, găzduit tot de "22" (în numărul 20 din 27 mai-2 iunie 1993), unde liderul țărănist reclama trăirea în regim de urgență politică a "momentului eradicării crypto-comunismului". De partea cealaltă - un nucleu ceva mai moale, alcătuit din partide născute după decembrie '89 (PAC, PL '93, UDMR) și predispus la un tratament mai flexibil al cîmpului puterii (cu un specific al pragmatismului mergînd, în cazul PL '93, fost PNL-AT, pînă la integrarea în structura executivului). Un exemplu și de aici. În editorialul **Rețeta succesului** publicat în "România literară" (nr. 7, 23 februarie-1 martie 1994), președintele PAC, Nicolae Manolescu, comenta tocmai "opozitia comunist-anticomunist care, valabilă poate psihologic, nu mai ține aproape deloc seama de situația reală". Toate avaturile Convenției Democratice emană din efortul absurd în plan teoretic și principal, dar posibil, după cum se vede, în mod practic, de a acorda cele două tendințe. Restul e doar literatură.

Nu-mi propun nici un comentariu pe marginea propunerilor de restructurare a CDR. Încerc să îndepărtez temerile și suspiciunile, lăsîndu-mă amețit de vraja pozitivă a lucrurilor ce se vor putea îndrepta mai repede și mai bine decît puțința mea de pronosticator. Cred, de altfel, că ar fi ideal să mă înșel. Nu de alta dar, oricîte critici ar merita s-o întîmpine, puterea există, se întărește cu metođa, și-a clădit deja un sistem solid de interese și ar putea fi predispusă la rele trîndăviri în prezența unei opoziții somnolente. Poate prea concentrată în neslăbirea din ochi a fiecărui pas al puterii, opoziția (CDR înainte de toate) amînă nepermis de mult inventarierea drastică și firă mănăși a propriei capacități de a percuta la impulsurile societății. Într-un efort de obiectivare de care ar vrea să sper că este capabilă, opoziția ar trebui să ridice privirea și pe deasupra unor ineditențieri aflate pe punctul instaurării unor pernicioase automatisme (conflicte personale, biografii rănite, susținerea sau promovarea mediocrităților, conservarea unui discurs căruia, pe unele porțiuni, i-a dispărut receptorul, reverențele vapoarose în fața unor componente de interes muzeal, relativizarea unor disfuncții de comunicare, conectarea la aceeași priză difuză a realității, erodarea harnică și în comun a propriei imagini, în fine, adoptarea aceluiași tip de mesianism politic care, pe ici pe colo, miroase a dogmă). Fără a dori să jignesc pe nimeni și sincer incomodat de vorbele mari care-mi stau pe limbă, mă văd nevoit să spun că este, poate, vremea cu băbițelele opoziției să ne cum doară și din punct de vedere național, ca să nu zic chiar patriotic. O opoziție care își caută prea mult identitatea riscă să n-o găsească tocmai cînd e cea mai mare nevoie de ea, ceea ce înseamnă, firă a mai adăuga nimic, un handicap periculos pentru absolut toată lumea - opoziție, putere, democrație. Avem nevoie, așadar, nu doar de o opoziție constrînd, legitim, proiecte de cucerire a puterii, cit și de una ceva mai actuală, mai vie, mai pragmatică, mai subtilă în reacții. Calificative fără de care liderii opoziției știu mai bine decît mine că orice democrație din lume vegetează.

MARTI 26 IULIE

- **Candidații SLRTVR câștigă alegerile în Radio și TVR**

Candidații propuși de Sindicatul Liber din RTVR au obținut cele mai multe voturi în alegerile din Radio și Televiziune pentru desemnarea celor opt candidați la viitoarele Consilii de administrație ale Societăților române de Radio și Televiziune. Astfel, pentru Radiodifuziune candidează Eugen Preda, Ilie Mihai, Emilian Georgescu și Mircea Dinulescu, iar pentru Televiziune, Lucian Pintilie, Gabriel Licoanu, N.C. Munteanu și Octavian Paler.

- **Salariul mediu brut - 169.322 lei**

Puterea de cumpărare a populației a scăzut în primul trimestru al acestui an cu 10,3% față de aceeași perioadă a anului trecut, a anunțat președintele Comisiei Naționale pentru Statistică, Alexandru Radocea. Salariul mediu brut a fost, în luna iunie, de 169.322 lei, iar rata medie a inflației a fost de 5,4%.

- **S-a decis înființarea pieței valutare interbancare**

Conducerea Băncii Naționale a anunțat înființarea la 1 august a pieței valutare interbancare, aceasta fiind una din condițiile puse de FMI pentru acordarea unui împrumut României.

- **Reduceri de posturi în ministere**

În prezența premierului Văcăroiu, Delegația Permanentă a PDSR a decis reducerea cu 28% a posturilor de secretar de stat și cu 2.441 a numărului funcționarilor din ministere, cu excepția Ministerului de Interne și a Ministerului Apărării, unde nu se vor opera modificări. Conducerea PDSR a mai hotărât și destituirea prefectului de Dolj, Alexandru Tobă.

MIERCURI 27 IULIE

- **MAE propune o întâlnire la nivel înalt între România și Ungaria**

Ministerul Afacerilor Externe a informat presa că a avansat părți ungare propuneri concrete pentru reluarea negocierilor asupra tratatului politic de bază, precum și pentru organizarea unui dialog la nivel de premieri sau chiar de președinți, până la finele acestui an.

- **Comisia juridică din Camera Deputaților adoptă varianta senatului la legea caselor naționalizate**

Comisia juridică a Camerei Deputaților a continuat examinarea proiectului Legii caselor naționalizate, adoptând prin votul reprezentanților majorității parlamentare articolul referitor la redobîndirea dreptului de proprietate numai asupra apartamentelor locuite în prezent de foștii proprietari.

JOI 28 IULIE

- **Grevă generală în bazinul Rovinari**

Federația Sindicatelor Miniere Rovinari a declanșat greva generală în bazinul carbonifer Rovinari. Principalele revendicări sînt mărirea salariilor în raport cu costul vieții, încheierea contractelor colective de muncă și definitivarea strategiei Executivului referitoare la industria minieră. Paralel cu declanșarea grevei la Rovinari, 28 de lideri din Uniunea Sindicatelor Miniere au declarat greva saunei, iar cîteva mii de mineri, conduși de Marin Condescu, președintele Confederației Naționale a Sindicatelor Miniere din România au pornit în marș de la Rovinari spre Piața Victoriei din Tirgu-Jiu.

- **Alianța Civic-Liberală dorește întărirea unității opoziției**

"Alianța Civic-Liberală, urmînd unificarea mișcării liberale din România și desființarea activității sale politice în cadrul CDR, este hotărîtă să contribuie la întărirea unității și eficienței opoziției față de actuala putere din România", se arată într-un comunicat al PNL. În comunicat se reamintește totodată că PNL a solicitat încă din luna martie revenirea în Convenția Democratică.

- **"Miron Mitrea urmărește deturnarea mișcării sindicale"**

Liderii principalelor centrale sindicale - Bogdan Hossu, președintele cartelului ALFA, Victor Ciocbea, președintele CNSLR-Frăția și Dumitru Cos-

tin, președintele Blocului Național Sindical - s-au întrînit pentru a discuta decizia lui Miron Mitrea de a părăsi mișcarea sindicală pentru a intra în viața politică. Bogdan Hossu l-a acuzat pe Miron Mitrea că urmărește deturnarea mișcării sindicale.

- **Parlamentarii PDSR cumpără în continuare cantități mari de certificate de proprietate**

Vicepreședintele PD, Adrian Severin, este de părere că propunerile premierului Văcăroiu de modificare a Legii privatizării nu au urmărit decît descurajarea celor care au cumpărat un număr mare de certificate de proprietate. Cu toate acestea, a mai spus liderul PD, în ultima lună, persoane avizate, precum deputatul PDSR, Constantin Ivanovici, au cumpărat cantități mari de certificate.

- **Frontul Popular din Moldova solicită revizuirea Constituției**

Alianța Frontului Popular Creștin Democrat din Republica Moldova a lansat un Memorandum pentru revizuirea textului Constituției votate recent de Parlamentul de la Chișinău, se arată într-un comunicat dat publicității de biroul de presă al Alianței.

VINERI 29 IULIE

- **Guvernul își restrînge schema**

Premierul Nicolae Văcăroiu a prezentat programul de restructurare a aparatului administrației publice centrale. Conform acestuia, schema posturilor din Guvern va fi redusă cu 2.429 locuri (27,9%). Cele mai "afectate" ministere sînt cele ale Industriilor, Agriculturii, Transporturilor și Turismului. Guvernul a adoptat hotărîrea de indexare a salariilor, pensiilor și ajutoarelor sociale pe trimestrul III/1994, care prevede un procent de 6%.

- **PUNR a cerut remaniere guvernamentală**

Mai mulți lideri PUNR au cerut premierului Nicolae Văcăroiu eliminarea din echipa guvernamentală a tuturor miniștrilor asupra cărora planează acuzații de corupție. Nicolae Văcăroiu s-a arătat dispus să accepte aceste solicitări. Sînt vizate îndeosebi ministerele Agriculturii, Sănătății și postul de secretar general al Guvernului.

Perju

- **Conferința de presă a PSDR**

Vicepreședintele PSDR, Constantin Avramescu, consideră că programul de privatizare al Guvernului este "conceput cu rea-credință, urmîrindu-se centralizarea prin păstrarea a 70% din acțiuni în componența Fondului Proprietății de Stat".

Adevărul literar și artistic, nr. 229

- **Șoaptele morților literaturii române din 1977 până azi**
- **Bătălia pentru CNC: "Vecinii și caprele" de Magda Mihăilescu**
- **"Eminescu, valorile denigrării" de Paul Alexandru Georgescu**
- **Cristian Popescu: Salonul nr. 10**
- **O revistă europeană: "Contemporanul" lui Ion Vinea**
- **Poeți francezi**
- **La persoana I: Cătălin Țirlea, Nicolae Iliescu, Andrei Pogorilovschi**

Din sumarul numărului viitor:

- **Cultura și ministerele ei - anchetă**
- **Interviu cu Markó Béla**
- **Bernard Paquetteau: Naționalism și comunism în Europa de Est**

SÎMBĂTĂ 30 IULIE

- **Întîlnire Gheorghe Tinca-Keleti György**

În localitatea ungară Gyula, a avut loc o întrevedere între ministrii Apărării din România și Ungaria, Gheorghe Tinca și Keleti György. Părtea română a avansat zece propuneri pentru amplificarea contactelor dintre cele două armate, printre care cooperarea în domeniul producției de armament.

- **Traian Băsescu, președinte al PD București**

Fostul ministru al Transporturilor, Traian Băsescu, a fost ales președinte al filialei București a Partidului Democrat. Pînă la încheierea mandatului, dl. Băsescu are cîteva obiective: cîștigarea de către PD a postului de primar general al Capitalei, obținerea unui procent de 20-25% din numărul consilierilor municipali și de sector și recoltarea a 18-20% din voturile bucureștenilor la viitoarele alegeri parlamentare.

- **Forumul Național al Agriculturii PDSR**

Întrunită în cadrul Forumului Național al Agriculturii PDSR, Delegația Permanentă a Biroului Executiv Central al partidului de guvernămînt a hotărît înființarea funcției de vicepreședinte al Consiliului Național al PDSR cu probleme agrare, care e acum ocupată de Victor Neagu, fost membru PDAR, președinte al Comitetului Director al FNA, a fost ales Ioan Bold, deputat din partea Partidului Ecologist Român, partid ce face parte din CDR. În PDSR a mai intrat și un grup de consilieri județeni și primari care au demisionat din PD-Argeș.

- **Miron Mitrea, președinte al PSS**

După încheierea lucrărilor Consiliului Național al Șoferilor din România, desfășurate la Voineasa, a avut loc o primă conferință a Convenției Solidarității Sociale, partid înființat în 1992. În funcția de președinte al Convenției, ce se va numi acum Partidul Solidarității Sociale, a fost ales Miron Mitrea, lider al CNSLR-Frăția. În scurt timp vor începe negocierile pentru aderarea PSS la PDSR.

LUNI 1 AUGUST

- **Greva minerilor din Rovinari**

La judecătoria din Tirgu-Jiu a început procesul intentat Federației Sindicatelor Miniere Rovinari de către Regia Autonomă a Lignitului, privind legalitatea grevei minerilor din bazinul carbonifer Tirgu-Jiu. Procesul a fost în cele din urmă aminat. O delegație a Ministerului Industriilor s-a deplasat în zonă și a început negocierile pentru aplanarea conflictului.

- **Guvernul critică Constituția Moldovei**

Într-o declarație a Guvernului României se constată, "cu regret", o distanțare sensibilă a noii Constituții a Republicii Moldova ("ce de-al doilea stat independent românesc") față de propria Declarație de independență din 27 august 1991, "îndeosebi în ceea ce privește definirea caracterului statului și a limbii". Constituția Moldovei a fost promulgată în 29 iulie de către președintele Mircea Snegur. Guvernul de la București contestă totodată faptul că România ar reprezenta un pericol pentru independența Republicii Moldova.

- **Președintele Iliescu s-a externat**

După ce a fost operat de colecist în 22 iulie, președintele Ion Iliescu a fost externat din spitalul "Elias", intrînd în concediu de odihnă.

Pagină realizată de
RALUCA STROE-BRUMARIU
și MARIAN CHIRIAC

Editura ARARAT caută bun cunoscător al limbii daneze pentru traducerea unor lucrări de filosofie
Tel: 613.84.59 și 311.14.15

ILIE ȘERBĂNESCU Excluderea privatizării deciziei

Dacă este să-i credem pe dl. Coșea, atunci ar însemna că Executivul și, prin implicare, partidul de guvernământ - și deci, bineînțeles, dl. Ilescu - s-au decis în sfârșit asupra programului de privatizare în masă. În orice caz, dl. Coșea l-a prezentat ca varianta definitivă, pe care doar faptul că trebuie amendate reglementările legale în vigoare, și îndeosebi Legea privatizării, îl împiedică de a fi aplicat de mâine. Așa, va trebui să mai aștepte însă cel puțin schimbările legale necesare. Or, Parlamentul se întrunește abia de la 1 septembrie. Și, după cum ne-a obișnuit acest Parlament că se mișcă, n-ar fi de mirare dacă prin octombrie nu '94, ci '95 să existe amendamentele cu care să pornescă programul de privatizare. Numai că, judecând după lipsa de legătură a acestuia cu economia de piață, putem fi optimiști, existând perspective reale de a vedea aprobate reglementările legale dorite de cercurile Puterii încă în această toamnă.

Viclesugurile reimprietăririi

Clar este că PDSR dorește cu tot dinadinsul să câștige alegerile, chiar dacă pentru aceasta ar fi să apeleze și la cele mai năstrușnice viclesuguri. Și la un asemenea viclesug recurge acum, hotărând o nouă împrietărire a cetățenilor țării în vederea privatizării. Dl. Coșea - care după cum pârșise părerea să fie un bulldozer și a ajuns un fel de balon de săpun al reformei - a calificat această deloc disimulată încercare a PDSR de cistigare de capital politic și electoral cu eufemismul "spiritul social-democrat al partidului de guvernământ". Profitând de faptul că se află la putere și ignorând legi și reglementări adoptate de înșiși oamenii săi, PDSR, prin guvernul pe care-l susține, a decretat pur și simplu că certificatele de proprietate cu care tot Puterea post-decembristă l-a împrietărit pe cetățenii adulți ai țării nu mai valorează aproape nimic. În nici un caz nu mai reprezintă 30% din capitalul societăților comerciale, așa cum spune legea votată în 1991 - împotriva Opoziției, care a și lesit din sala Parlamentului - chiar de către cei mai vajnici PDSR-iști, pe atunci cei mai infocați FSN-iști. Și valorează mai nimic - adică doar 25.000 lei certificatul -, nu atât pentru a-i penaliza pe cei care, hăzindu-se în naivitatea lor pe prevederile acestei legi (altfel încă în vigoare), au cumpărat certificate de la alți împrietăritori, cât mai ales pentru a scoate în evidență ce darnic este PDSR cu oamenii. Fără a trece cu vederea că, în condițiile egalitarismului contraproductiv care domnește încă în România, lovitura dată vinătorilor de certificate produce multora nebușe satisfacții, o miză serioasă nu putea fi în aceasta, intrucî, după calificarea sondaje, nici măcar 1,5 milioane din cele aproape 16 milioane de beneficiari nu și-au vândut certificatele, fabuloasa concentrare a acestora în câteva mâini de hrăpăreți viitori sau potențiali capitaliști fiind mai mult un zvon justificat decît o realitate.

Scopul fundamental al reimprietăririi este demonstrația de generozitate a PDSR. Acesta a decis reimprietărire tuturor cetățenilor adulți ai țării cu noi certificate, de astă dată nominative și neînstrăinabile, a căror valoare a hotărît-o tot PDSR la un milion de lei! De unde iese milionul? S-a luat valoarea de inventar la 31 decembrie '93 a celor peste 3.000 de societăți comerciale ce ar urma să fie privatizate, s-au adus corecțiile necesare în funcție de inflație și rezultatele financiare ale întreprinderilor în prima jumătate a anului 1994 și - împărțind totalul la numărul beneficiarilor - a ieșit un milion de lei pe noul certificat nominativ.

Numărul șomerilor la data de 15 iulie 1994 (Comisia Națională pentru Statistică)

Total	1.212.026
din care: 545.281 beneficiază de ajutorul de șomaj	
552.302 primese alocație de sprijin	
Rata șomajului	10,6%

Județele cu cea mai mare rată a șomajului sînt Bistrița-Năsăud (21,7%), Botoșani (19,6%), Vaslui (19,4%). Cea mai mică rată a șomajului se înregistrează în Gorj (3,9%), București (5,5%) și județul Brașov (7%).

"Dărnicia" PDSR și alegerile

Abia cu 40 de foste certificate acela care s-a hazardat pe legile post-decembriste și a achiziționat certificate îl poate egala acum pe cel care și-a vîndut certificatul, dar primește unul nou de la PDSR. Ce mai conținea că omul de afaceri cu privire eventuală spre România primește semnalul descurajant că în România nu se poate baza pe nimic, orice fiind posibil dacă l se năzare unuia sau altuia, cînd PDSR vrea să demonstreze, dintr-o simplă trăsătură de condei, că dl. Văcăroiu este de 40 de ori mai mîrinimos cu oamenii muncii față de cît a fost dl. Stoiljan în urmă cu doi ani?

Căci de la Palatul Victoria - în spiritul economiei (desigur, "sociale") de piață - s-a decis nu numai valoarea diferitelor însemne de capital fictiv (certificatele fuste și cele actuale, dar și valoarea acțiunilor întreprinderilor. O acțiune ar urma să valoreze 25.000 lei! Cu un fost certificat se va putea dobîndi o singură acțiune; în schimb, 40 de acțiuni cu noul certificat PDSR-ist!

Problema este că nu dl. Stoiljan l-a împrietărit atunci și nu dl. Văcăroiu îl împrietărește acum pe cetățenii țării, ci tot dl. Ilescu. Și nimeni altul decît dînsul, împreună cu dl-ii Văcăroiu și Coșea, se străduia pînă mai ieri - respectiv pînă la găselnița cu reimprietărire - să ne convingă de faptul că fostele certificate valorau nu cele citeva zeci de mii de lei cu care se vîndeau pe piață, ci cel puțin 250.000 lei, adică de vreo zece ori mai mult decît prețul pe care tot d-nii Ilescu, Văcăroiu

Salarii medii nominale, pe principalele ramuri (Comisia Națională pentru Statistică), iunie 1994 (lei)

	Total	169.322
Industria		
- minieră		273.025
- petrol și gaze		322.764
- metalurgie		232.515
- chimie		211.413
- uşoară		124.854
- energie electrică		304.628
Agricultură		
142.476		
Comerț		134.548
Învățămînt		140.606
Sănătate		145.869
Instituții financiare și bancare		293.718

și Coșea îl atribuie acum fiecăruia dintre acestea. Și se căuta convingerea noastră tocmai cu argumentul că așa ar reieși din evaluările contabile. Nimic mai relevant pentru ca oamenii să înțeleagă, exact pe mîna guvernanților lor, cam cît bani fac de fapt "evaluările contabile" cu care aceștia vor să-i ducă de nas.

Trebuie subliniat că, mai vechi sau mai noi, certificatele nu reprezintă altceva decît capital fictiv, emis numai și numai în scopul facilitării preluării de către cetățeni a acțiunilor întreprinderilor în cota ce a fost stabilită prin lege că le va reveni cu titlu gratuit din capitalul societăților comerciale privatizabile. Acțiunile și numai acțiunile sînt titluri de proprietate. Certificatele nu. Acestea nu sînt decît niște instrumente pentru intrarea în posesia adevăratelor titluri de proprietate. De aceea, nici nu există decît pînă la preschimbare, moment în care dispar. Ca atare, apare evidentă natura politică a străduinței Executivului și partidului de guvernământ de a ne convinge că certificatele valorează atât și nu atât, cînd valoarea lor nu este decît aceea a acțiunilor în care vor fi preschimbate. Iar acțiunile vor avea valoare efectivă doar în măsura în care vor aduce dividende, adică dacă întreprinderile în cauză, indiferent de inventarul lor contabil vor realiza și distribuiri profituri și cît. În schemele de privatizare ce folosesc capital fictiv nu poate exista deci decît o singură modalitate de piață în convertirea acestuia în acțiuni. Principiul este "aftea opțiuni în capital fictiv pe aftea acțiuni", raport - sau preț relativ - evident diferentiat de la întreprindere la întreprindere în funcție de percepția tocmai asupra stării financiare și perspectivei acestora, care condiționează numărul opțiunilor. Numai că pînă cînd oamenii să și dea seama că milionul cu care l-a împrietărit PDSR este mai mult o ficțiune, va trece însă suficient de mult pen-

tru ca, între timp, PDSR să cistige noile alegeri, chiar dacă va fi nevoit pentru aceasta să le organizeze mai repede decît în 1996.

Natura administrativă a schemei de conversiune

Folosirea unor prețuri în expresie monetară pentru certificate are însă și o altă miză politică. Principiul călăuzitor pe care autoritățile de la București doresc să se bazeze întreaga preschimbare a capitalului fictiv în acțiuni este prețul forțat, de natură evident strict administrativă. Și vor acest lucru pur și simplu pentru că prețului forțat nu-i poate fi asociată o schemă de conversiune alta decît tot una administrativă sau semiadministrativă. Deci nu una de piață.

Aparent, forma definitivă a programului guvernamental de privatizare dă curs observațiilor Băncii Mondiale, abandonînd schema "un certificat - un om - o întreprindere", care dădea naștere unui fel de arondare a împrietăririi pe întreprinderi. Dar nici schema pusă în loc nu este mai brează. Este tot administrativă, pentru că folosește de asemenea prețurile forțate. Într-o primă fază, la fiecare întreprindere se string opțiunile în certificate noi (și, eventual, asociat acestora cite unul vechi) ale salariaților și pensionarilor întreprinderii respective. Într-o a doua fază, subscripția în opțiuni de capital fictiv este deschisă celor care nu au nici o legătură cu întreprinderea, dar au fiecare noul certificat nominativ și eventual certificatul vechi - unul singur - asociat. Dacă astfel acțiunile scoase la bătaie își găsesc integral clienții, operațiunea se poate încheia. Dacă nu, se mai poate desfășura încă o fază, în care participanți sînt doar deținătorii de foste certificate, prioritate avînd, în spirală, mai întîi cei cu un singur certificat, apoi cei cu două certificate etc. Iar aceia cu mai multe certificate - dobîndite, evident, prin cumpărare în decursul celor doi ani în care cu acestea nu s-a putut face nimic altceva decît o comercializare între persoane fizice - vor fi avuți în vedere numai dacă mai este loc. Deci, privind ansamblul, nu este vorba de vreo licitație, ci de o alocare administrativă, decurgînd din valori succesive de prioritate. Schema este operațională atît timp cît cererea este mai mică decît oferta de acțiuni, dar devine vulnerabilă în fiecare fază și pe ansamblu cînd eventual cererea este mai mare decît oferta de acțiuni. Iată găselnița spre a rezolva problema: în acest caz, se poate ca procentul privatizării pe seama capitalului fictiv să crească, în întreprinderile ce ajung în această situație, de la 30% chiar pînă la 60%. Nu este clarificat, însă, dacă mărirea acestei cote este automată sau dacă va fi decisă de către cineva și de cine anume.

Numărul investitorilor particulari, pe județe, la data de 25 iunie 1994 (Comisia Națională pentru Statistică)

	Total țară	221.470	
din care			
în producție-comerț		77.847	
în servicii		143.623	
Județe cu număr mare	Județe cu număr mic		
București	16.230	Tulcea	1.849
Argeș	8.771	Mehedinți	1.880
Maramureș	8.656	Covasna	2.066
Constanța	8.393	Călărași	2.459
Dimbovița	8.183	Giurgiu	2.465

Prețul forțat - încercare de ascundere a realității

În mod absolut evident, structura proprietății în urma acestui gen de privatizare rămîne practic neschimbată: în locul unei posesiuni în devalmășie (care corespunde așa-numitei "proprietăți a tuturor"), va exista o asemenea dispersie pulverizată sau o asemenea atomizare a proprietății, încît efectul va fi similar, fiind exclusă orice posibilitate, pentru încă mult timp de aici înainte, de privatizare a deciziei, singura de la care se poate spera într-o ameliorare a gestiunii economice. Prețurile forțate și schema de conversiune de tip administrativ asociată lor au ca scop aceeași și aceeași încercare obstinată de camuflare - nu se știe pentru cît timp - a stărilor reale de lucruri din întreprinderile statului, pentru ca populația să nu constanțieze amploarea exactă a dezastrului din industriile falimentare. Tot crezîndu-se că vreun miracol le va salva și se va evita că, odată și odată, cineva să plătească pentru ele. Încercarea de a pune cam pe același plan întreprinderile, cel puțin la primul tur al privatizării, în ciuda diferențierilor lor obiective, înseamnă înăbușirea în continuare a competiției sau amînarea declanșării acesteia, și deci sacrificarea eficientizării întreprinderilor pe altarul unor interese politice conjuncturale, care nu sînt în nici un caz ale țării pe termen lung, lăsînd-o fără șansă în necrutătoarea concurență internațională.

Manipulare lingvistică: limba moldovenească

Printre „distracțiile” favorite ale ideologilor comunisti s-a numărat, în chip „tradițional”, și „joaca” cu limbile și cu lingvistica. Era, aici, mai întâi adversitatea fundamentală față de știință și de raționalitatea sa; intervenea apoi supărea mai generală pe realitatea însăși, atunci când aceasta refuza să consimtă la pretențiile ideologice. „Faptele sînt încăpăținate” – spunea Lenin. În sfîrșit, manipularea lingvistică oferea o anumită justificare „științifică” pentru manipularea problemelor naționale. A rămas de notorietate delirul lingvistic al sovieticului N.I. Marr, care, negînd întreaga lingvistică istorică și comparată, declara limba „parte a suprastructurii”. Marr fusese o „creație” a lui Stalin, care i-a eliminat pe „marele” lingvist îndată ce nu a mai avut nevoie de el.

Lingvistica a rămas însă un teritoriu al exercițiilor ideologice comuniste. Spre a justifica anexarea Basarabiei și a Bucovinei de nord, „știința sovietică” a utilizat timp de decenii conceptul de „limbă moldovenească” – distinctă de limba română, deși înrudită cu ea. Conceptul a fost respins de toți oamenii de știință serioși – lingviști, filologi, istorici literari –, fie ei din România sau din Occident. Dar, desigur, aceasta n-a contat; sub presiunea aparatului represiv sovietic, ficțiunea „limbii moldovenești” a

persistat în manualele și în texte de dincolo de Prut.

După o dispariție benefică de cîțiva ani, iată că „limba moldovenească” reintră în scenă: parlamentul Republicii Moldova introduce în textul noului Constituții termenul de „limbă moldovenească”, definită drept limbă de stat. Nu puțini – oameni de știință, intelectuali, reprezentanți și aderenți ai opoziției – protestează, în zadar. Cu o mare majoritate, parlamentul adoptă articolul respectiv. Și iată cum, atunci cînd URSS nu mai există, cînd Republica Moldova se pretinde a fi un stat suveran, cînd au avut loc acolo alegeri declarate libere și corecte de către observatori internaționali, vechea formulă stalinistă, cit și mixtiunea ideologiei și a politicului în teritoriile științei își recapătă autoritatea. Un lais științific a fost legiferat, și nu oricum, ci prin vot! Ceea ce înainte se realiza prin teroare, cu pistolul la timplă și cu perspectiva lagărului de concentrare, acum se obține democratic, într-un parlament rezultat în urma unor alegeri multipartidice și reprezentat în Consiliul Europei. Stalin își proclama ineptiile lingvistice și de orice alt fel prin uralele milioanele de supuși terorizați. Snegur, concesiv vremurilor noi, le pune la vot. Astfel, lui li reușește performanța să sfideze, în afară de știință, de sentimentul național românesc și de

istorie, rațiunea însăși de a fi a democrației: acceptarea realității. (A.C.)

P.S. Încercînd să obținem de la ambasada Republicii Moldova textul constituțional adoptat, ni s-a cerut, mai întâi, un răgaz de un sferi de oră. Revenind la consumarea acestuia, ni s-a comunicat că ambasada nu dispune de textul cerut. Am constatat, cu acest prilej, că funcționarii ambasadei nu vorbeau „limba moldovenească”, ci mult mai uzitată și mai bine cunoscută pe ambele maluri ale Prutului „limbă de lemn”.

Declarația Guvernului României

Guvernul României a urmărit cu atenție dezbaterea din Parlamentul Republicii Moldova privind noua Constituție, a luat notă de adoptarea acesteia de către Parlament și de promulgarea sa prin decret de către președintele statului, domnul Mircea Snegur, la 29 iulie 1994.

Guvernul României pornește de la recunoașterea și respectarea dreptului Republicii Moldova de a-și adopta propria Constituție și apreciază acest act ca un pas important pe calea procesului de democrație și reformă, a consolidării statului de drept, avînd numeroase prevederi pozitive în această direcție.

În același timp, avînd în vedere că România a fost primul stat care a recunoscut independența Republicii Moldova, Guvernul nu poate să nu constate, cu regret, o distanțare sensibilă de spiritul și principiile Declarației de independență a Republicii Moldova din 27 august 1991, îndeosebi în ceea ce privește definirea caracterului statului și a limbii.

Împotriva tuturor evidențelor, a adevărului istoric și științific, Constituția Republicii Moldova promovează o a doua denumire a aceleiași limbi care nu este alta decît limba română. Problema poate avea o semnificație mai largă decît denumirea propriu-zisă a limbii, pe fond urmîndu-se negarea caracterului de stat românesc al Republicii Moldova și, implicit, îndepărtarea de spiritul Declarației sale de independență. Din păcate, a fost preferată o formulă fabricată de vechea propagandă de tristă amintire, prin care se inventa o nouă națiune, urmîndu-se de fapt deznaționalizarea forțată a milioanele de români moldoveni din atînga Prutului.

Ca urmare a dezbaterilor Parlamentului s-au făcut uzite și alte teze antiromânești, care porneau de la premisa falsă că România ar constitui un pericol pentru independența Republicii Moldova, ceea ce contravine flagrant întregii politici oficiale a Guvernului și a țării față de cel de-al doilea stat independent românesc, născut în procesul dezmembrării fostei Uniuni Sovietice, al prăbușirii comunismului și al transformărilor radicale care au avut loc în ultimii ani în centrul și estul Europei.

Deși există un pericol asupra independenței și suveranității Republicii Moldova, acesta nu vine din partea României.

Prevederile privind declararea și a altor limbi ca limbi oficiale fac jocul politicilor cu caracter separatist și de menținere a unor zone de interese și influență. Eroarea caracterului de limbă națională, declararea unor zone cu statut special în locul aplicării practicilor acceptate pe plan internațional privind asigurarea unei ample descentralizări administrativ-teritoriale reprezintă, în esență, premisele atomizării statului, a unei posibile federalizări, cu consecințe grave asupra independenței Republicii Moldova, ca și asupra respectării drepturilor populației majoritare a românilor moldoveni în concordanță cu standardele internaționale în materie.

Formularile adoptate încurajează separatismul și, în final, pot prejudicia integritatea și suveranitatea Republicii Moldova. ( )

1 august 1994

MEMORIU al Congresului al V-lea al Filologilor Români cu privire la sprijinirea revistei „Limba română” din Chișinău

Congresul al V-lea al Filologilor Români (...) își exprimă profunda îngrijorare în legătură cu situația catastrofală în care au ajuns publicațiile științifice și cultural-artistice din Republica Moldova. Odată cu sistarea oricărui subvenții de la buget este în special amenințată cu pericolul iminent de a-și înceta apariția prestigioasa revistă „Limba română”, editată la Chișinău, publicație științifico-metodică și de popularizare a investigațiilor în domeniul filologiei cu un rol foarte important în procesul de renaștere națională prin reevaluarea tradițiilor culturale, promovarea valorilor artistice, adîncirea studiului limbii și literaturii naționale, cultivarea exprimării orale și scrise. (...)

Ajunși în imposibilitatea de a-și acoperi cheltuielile, într-o vreme cînd se pună mai mult preț pe valorile materiale decît pe cele spirituale, publicația este amenințată cu dispariția și este în interesul culturii naționale ca revista să aibă asigurate toate condițiile pentru a-și îndeplini rolul pe care și l-a asumat. Cum posibilitățile actuale de susținere din Republica Moldova sau România li se dau anumite interpretări subiective, precizăm și aici că revista „Limba română” nu face politică de partid, ci promovează permanent și consecvent adevărul științific.

Lînd în considerare că limba maternă = identică cu națiunea însăși, iar aceasta din urmă dăinuiește numai prin limbă, că limba este „măsurătorul civilizației unui popor” (M. Eminescu), că o școală națională și o conștiință națională se pot constitui numai pe temelii limbii materne, că o criză spirituală poate fi depășită mult mai greu decît una materială, Congresul al V-lea al Filologilor Români face apel către conducătorii celor două state românești de a lua sub ocrotire revista „Limba română” din Chișinău, de a sprijini, încuraja și facilita subvenționarea publicației, care ar trebui să ajungă una dintre cele mai importante și mai expresive mărturii ale procesului de integrare culturală și economică dintre cele două țări.

Iasi-Chișinău, iunie 1994

APEL către Parlamentul Republicii Moldova

... Congresul al V-lea al Filologilor Români, desfășurat între 6 și 9 iunie 1994 la Iași și Chișinău, în care au participat oameni de știință din România, Republica Moldova, Germania, Belgia, Ucraina, Franța, Olanda, consideră oportun să supună atenției legislativului Republicii Moldova necesitatea adoptării unei poziții clare, întemeiate științific, privind denumirea limbii oficiale de stat a Republicii Moldova.

Numeroase forumuri științifice intrunite la Iași, Chișinău, București, Cernăuți, Timișoara, Tutzing (Germania) și participarea unor renomaiți specialiști din lingvistica actuală, au demonstrat cu argumente științifice că limba de stat în Republica Moldova este una și aceeași cu limba vorbită de către românii de pretutindeni și se numește **Limba română**, singura denumire recunoscută de știință, în concordanță cu istoria și esența ei.

Reafirmînd caracterul unitar al limbii române (cu aceeași istorie și aceeași structură), vorbită în România, Republica Moldova, Ucraina, fosta Jugoslavie etc., Congresul al V-lea al Filologilor Români subliniază încă o dată că se impune respectarea în mod hotărît și definitiv a falsei teorii despre existența unei așa-zise „limbi moldovenești”.

Limba română este unica reprezentată a latinității orientale în România, Republica Moldova, nordul Bucovinei, Transcarpatia, fosta Jugoslavie și în alte regiuni limitrofe.

Congresul al V-lea al Filologilor Români este conștient de:

- în situația în care Parlamentul actual nu a asumat misiunea dificilă de a continua transformările democratice și procesul de renaștere națională inițiat în 1989;

- în situația în care Republica Moldova nu întinde contacte cu țările străine unde se situează adevărul despre istoria poporului din ținutul său moldovenesc și a limbii lui;

- în situația în care Republica Moldova nu trimite drum spre Consiliul Europei, pentru a se apăra în fața cerințelor moderne, iar mandatul de încercare pentru includerea în acest organism este Constituția;

- acum, cînd se definitivează textul legii fundamentale a țării, Parlamentul nu poate să ignore adevărul științific, **anatum recunoscut**, și trebuie să fixeze în Constituție, în spiritul respectării acestui adevăr, denumirea limbii de stat din Republica Moldova prin glonimul **Limba română**.

Fixarea în Constituție a denumirii **Limba română** va pune capăt unui capitol rușinos al ideologiei și practicii din fostul regim totalitar, în care Republica Moldova a fost implicată fără voie, va lichida pentru totdeauna o sursă periculoasă de tensionare a situației politice, excludînd duplicitanța în interpretarea fenomenului lingvistic românesc, va permite românilor moldoveni să-și recapete siguranța și demnitatea de neam și oamneiilor politici de la Chișinău să apară cu demnitate în fața adevărului științific și în fața istoriei.

Iasi-Chișinău, iunie 1994

În fiecare zi, de luni pînă vineri, puteți auzi la Radio Total, între orele 22.00-24.00:

TALK-SHOW-uri LIVE

Luni: Ovidiu Ioanțoia - Olsăid
Marti: Cornel Nistorescu - Ciucule de pază
Miercuri: Carmen Bendowski - Sunt enemi si văz monstruos
Joi: Fibi interpretator cu Bogdan Teodoriu
Vineri: TALK-SHOW și muzică cu Andrei Partos - Erislay
I'm love
Telefon: 637.37.90; 637.56.45

De asemenea, în fiecare zi, de luni pînă vineri, la ora 17.40, MICA PUBLICITATE GRATUITĂ

N.C. MUNTEANU

Partidul fripturiștilor

Proces lung, dureros și desfășurat, relativ, la vedere, marea schismă din partidul "emanat" în decembrie '89 a dus la despărțirea FSN-ului din grupul Petre Roman de cel al președintelui Ion Iliescu. De o parte s-au aliniat "bucureștenii", oameni tineri, dornici s-o rupă cu trecutul negru, de fapt roșu, adepți ai schimbărilor radicale atât pe plan politic, cât și economic, pe scurt, grupul tehnicienilor și tehnocraților, care au și pus bazele reformei și au și făcut cite ceva pentru "implementarea" ei. Cu o singură excepție: un fost trespădus de partid, însă zgornțos, ambițios, adaptabil și gata la orice compromis, cu Ion Iliescu s-au dus mai ales provincialii, provinciali, dar mulți, oameni lenți, nostalgici ai trecutului, speriați de schimbări, însă "ascultători", fideli omului de la Cotroceni, pentru că erau orfanii de conducător, și mai ales dornici de mărire și de privilegii.

Cum avea să se vadă repede, cei care s-au dus cu Ion Iliescu s-au orientat bine, au ales partea câștigătoare. La ora respectivă, președintele controla destul de bine instituțiile esențiale ale statului pentru a-i asigura victoria în alegeri și lui și partidului lui care avea să-l sprijine. Evident, între cei rămași cu Petre Roman erau oameni destul de inteligenți pentru a pricepe acest lucru, dar care, totuși, s-au încăpățânat să creadă în democratizare și în reformă, asumându-și riscul pierderii puterii, atita câtă o mai aveau atunci, luând mai apoi calea opoziției. "Greșală" pe care n-avea s-o facă Adrian Năstase. Om cu remarcabil simț al oportunității, Adrian Năstase a stat multă vreme în expectativă, a devenit mai apoi membru al FDSN, fără să participe la "intensiune", prin cooptare, făcând mai apoi o rapidă și remarcabilă "carieră". Și chiar mai mult decât atât.

Alegerile generale, însă, n-au adus FDSN-ului majoritatea care să-i permită alcătuirea unui guvern monocolor. A oferit opoziției "șansa" de a participa la un guvern de uniune națională, "șansă" respinsă ferm de opoziție. Partidul președintelui a răsuflat ușurat, oricum oferta fusese doar de formă, îndreptându-și atenția spre partidele extreme, unele parca anume create, cuprinzând foști comuniști, naționaliști și național-comuniști, proaspăt ieșiți la lumină în democrația originală, ahtiați după putere și gata la orice compromis. A fost cooptat și PDAR, partid artificial, aproape o aberație a democrației originale, fiind format pe criterii profesionale și cuprinzând "specialiștii" din agricultură, de fapt "specialiștii" noii revoluții agrare, executanți care au contribuit masiv la punerea pe butuci a agriculturii românești și a mirobotalantelor recolte existente doar pe hirtie. Cum cu reprezentanții PRM, PSM și PUNR nu se prea putea defila în străinătate, acolo de unde vin banii cu care încă mai funcționează economia românească, n-au fost introduși efectiv în guvern. În schimb sprijinului parlamentar, li s-a oferit cite un ciolan de ros, ministerele și structurile orizontale și subalterne ale puterii fiind înfestate de tovarășii de drum sau "tovarăși" pur și simplu, cind și cind fluturându-li-se pe sub nas chiar posibilitatea participării la guvernare. PDAR-ului i-au fost oferite posturi multe și grase în Ministerul Agriculturii și în toate organele agricole județene și locale.

Nu mai că, iată, PDAR-ul a fost prima fișură importantă în pentagonul roșu. Din fericire pentru PDAR, doar la nivel de conducere. Într-o tresărare de orgoliu sau de onestitate, liderul PDAR-ului și-a îndemnat parlamentarii să se abțină sau să voteze mișcarea de cenzură introdusă de opoziție, lucru mai și amenințat cu o mișcare proprie. Ori că și-a supraestimat capacitatea de a controla partidul, ori că a subestimat capacitatea de "adaptare" a colaboratorilor săi, greșeala avea să-i fie fatală d-lui Victor Surdu. PDAR-ul a lovit scurt, repede și fără milă. E adevărat că acum avea și experiența necesară, își făcuse mina cu partidul lui Petre Roman. De îndată ce și-a asigurat pirghilele puterii, ale administrației centrale și locale, pentru în fruntea guvernului un om de paie, dublat de un secretar general, fișel Cotroceniului și mai activ în manifestări chiar decât

primul-ministru. PDAR-ul a început o campanie sistematică de demolare a Partidului Democrat. Toate mijloacele au fost scoțite bune, de la cele "blinde", oferte tentante în structurile politice și administrative, posturi bune în străinătate, pină la războiul sediilor și șantajul fără perdea. "Reușitele" au fost mai mult decât notabile, mai ales în teritoriu. Ca să-și păstreze posturile, la nivel local mai ales, mulți membri ai Partidului Democrat au trecut rapid la PDAR, uneori cu organizații cu tot. Cu PDAR, partid fără ideologie și cu o platformă vagă, de fapt și cu ideologia și cu platforma dependente de cele ale PDAR-ului, lucrurile au mers și mai repede și mai ușor.

PDAR-ul și-a recunoscut greșeala de a fi "delegat" reprezentarea la sate a unui partid, PDAR, care n-a știut în ce direcție s-o ia, a resuscitat pe loc un fantomatic sindicat agricol, s-a vorbit prompt de corupția unor membri PDAR, iar celor aflați deja în structurile puterii le-a sugerat limpede că nu prea au de ales decât vor să rămână în continuare ce au fost, ce sînt și chiar mai mult decât atât. Și cum, ca din întâmplare, Nicolae Văcăroiu a anunțat importante restructurări ale ministerelor, Ministerul Agriculturii fiind unul din cele mai amenințate, o mulțime de pederașiți mai mari și mai mici au înțeles rapid de unde bate vîntul, abandonându-l pe Victor Surdu și trecînd cu arme și bagaje la PDAR. Faptul că organizația județeană Alba a fuzionat cu organizația locală a PDAR e floare la ureche pe lângă demolarea efectivă a conducerii PDAR. Cinci dintre membrii săi au și primit funcții importante în PDAR. Astfel, fostul senator PDAR Victor Neagu a devenit vicepreședinte al Consiliului Național al PDAR cu probleme agrare și membru al Delegației Permanente, urmînd a avea în subordine șase departamente agricole, patru dintre șase acestea fiind conduse tot dintre demisionarii PDAR, Ion Vetrinescu, fost vicepreședinte al PDAR, Gheorghe Predilă, președintele Federației Agricultorilor Privatizați, Nicolae Rădulescu-Botici și Radu Rey. Numirile au fost hotărîte în cadrul Delegației Permanente a PDAR, intrunind simțată, în paralel cu Forumul Agricultorilor, organizat tot de PDAR.

Ce vrea Forumul Agricultorilor, chiar dacă în fruntea lui a fost numit un ecologist, Ion Bob, membru al Partidului Ecologist Român, care face parte din Convenție, nu-i o noutate. Vrea ce vrea PDAR și, mai cu seamă, Ion Iliescu. Majoritatea zdrobitoare a delegaților la forum n-au fost țărani. Au fost directori ai fostelor IAS-uri, directori de Agromecuri, agronomi, tehnicieni, președinți de asociații agricole constituite pe fosele terenuri ale CAP-urilor. Pe scurt, întreaga burghezie roșie a agriculturii. Unii dintre ei au cerut în mod explicit interzicerea retragerii țăranilor individuali din asociații, uitînd că prin Constituție proprietatea e ocrotită și că, teoretic, țăranii pot face ce vor cu pămîntul lor, inclusiv să nu se înscrie în asociațiile agricole sau să le părăsească atunci cînd cred de cuvîntă.

Ușurinta cu care PDAR-istii de ieri au devenit PDAR-istii de azi nu pare să deranjeze prea mult PDAR-ul. Și de ce i-ar deranja pe cei care în numai patru ani au trecut cu neosență ușurintă de la PCR la FSN, de la FSN la FDSN și mai apoi la PDAR? Ca asta mirase a oportunism și a fripturism s-aude, deranjează încă și mai puțin, PDAR-ul nu e moștenitorul de fapt și de drept al PCR-ului! În PCR-ul n-a fost prin excelență partidul fripturiștilor! Pentru cine e dispus să-și amintescă, a acționat PCR-ul în anii 1945-1950 altfel decât acționează PDAR-ul astăzi? Același moraluri, același năruvuri, același metode, același mijloace. Ce-l lipsește PDAR-ului, deocamdată, sînt doar închisorile și un Canal sănătos.

Pentru conservarea puterii, toate mijloacele sînt bune. O lecție pentru cine vrea să vadă și să audă, inclusiv pentru Victor Surdu. O lecție și pentru încă tovarășii de drum, pentru PRM, PSM și PUNR. O lecție și pentru opoziție. O lecție și pentru cel care nu plătit prețul cel mai greu. Pentru țăranul român. De fapt, pentru noi toți.

Revendicările minerilor din Valea Jiului

Preambul

- Greviștii sînt nemulțumiți de: 1. puterea de cumpărare a salariilor comparativ cu anul trecut - într-un singur an, salariul mediu a căzut de la 200 dolari la 120; 2. de Ziua minerului nu vor primi cei 70.000 lei dacă nu primesc și contrații lor din Valea Jiului.
- Principalul vinovat: blocajul financiar. RENEL datorează și acum Regiei peste 120 miliarde lei, obligînd-o în acest fel să ia credite și să plătească dobînzii neconvenționale.
- Nicolae Geagău (liderul Uniunii Sindicale Rovinari) declară că "Bugetul ne datorează peste 120 miliarde lei, dar în schimb ne penalizează pentru orice întîrziere în plata datoriilor către ei".

Revendicări

- Ridicarea la 165.000 lei a primei trepte de salarizare.
- Atribuirea unui spor de fidelitate de 15% pentru fiecare lucrător din RAL.
- 28 iulie
- Federația Sindicatelor Miniere Rovinari declanșează greva la exploatarile carbonifere Rovinari, Roșia și Pînoasa (aparținînd Sursalei Rovinari a Regiei Autonome a Lignitului Tîrgu-Jiu).
- 28 lideri sindicali din bazinele Motru, Rovinari, Mehedintz etc. intră în greva foamei.
- În prima zi a grevei pierderile au fost de 30.000 tone producție de cărbune.
- Minerii au făcut o manifestație spontană în fața RAL Tîrgu-Jiu.
- La Prefectură au avut loc negocieri furtunoase între Radu Mironovici (director general RAL) și 6 lideri sindicali, fără nici un rezultat. Greviștii au decis astfel să nu discute decât cu cei 7 reprezentanți ai Consiliului de administrație. (La această dată, doi din membrii Consiliului de administrație sînt plecați peste graniță: Ioan Gîf-Denc - șeful Departamentului - este în China, iar Octavian Partenie își petrece concediul în Grecia.)

- 29 iulie
- Minerii au blocat intrarea în sediul unității a directorului general, ing. Radu Mironovici, și a restului conducerii din RAL Tîrgu-Jiu, reînăl mîtingul neautorizat.
- S-au obținut toate aprobările pentru patru ore de mîting zilnic în această săptămîna în Piața dintre Prefectura Gorj și Regie (RAL).
- 30 iulie
- Nicolae Geagău, liderul Uniunii Sindicatelor Rovinari, declară că se află în grevă 12.000 de angajați ai Sursalei Rovinari, plus 6.000 de la Motru.

- 1 august
- Intră în grevă totală cei 22.000 membri ai Ligii "Concordia" Ploiești.
- Pînă în această zi, pierderile economice generate de întreruperea lucrului în exploatarile carbonifere de la Rovinari, Pînoasa și Roșia sînt de 120.000 tone lignit nerealizat.
- Cei 74.000 de salariați aparținînd sursalelor Regiei Autonome a Lignitului Tîrgu-Jiu au declanșat greva generală cu același program de revendicări pe care îl au ceilalți mineri din exploatarile carbonifere gorjane.

- S-a hotărît ca pînă la data de 5 august, între orele 10.00-14.00, să se desfășoare mîtinguri de protest în Piața Prefecturii.
- Tribunalul județean Gorj a luat în discuție acțiunea intentată de RAL Tîrgu-Jiu împotriva Federației Sindicatelor Miniere Rovinari, cu privire la declanșarea ilegală a grevei în 28 iulie și a amînat judecarea cauzei din lipsă de probe pentru data de 4 august.
- Marin Condescu (liderul Federației Sindicatelor Miniere Rovinari) a declarat la Tribunalul județean că nu este vorba de un nou conflict de muncă, ci de redeschiderea conflictului suspendat de Curtea Supremă de Justiție în ianuarie 1994, pe o perioadă de 30 zile. De altfel, în hotărîrea de suspendare de atunci se arată că RAL Tîrgu-Jiu, RENEL, Ministerul Industriilor și Guvernul României se angajează să rezolve revendicările minerilor de la Rovinari în 30 zile, lucru care nu s-a împlinit.

- Convenția Minieră Creștin-Democrată "Sf. Varvara" transmite un comunicat oficial semnă de președintele acesteia, Miron Costea, în care se spune: "Convenția Minieră strage atenția că, pentru un singur caz de deces al vreunui din greviștii foamei, vom declanșa greva generală în întreg mineritul și vom întocmi toate formele legale pentru un marș în capătă la 200.000 mineri, ca formă de protest pentru lipsa de dialog cu sindicatele".
- La sfîrșitul zilei intraseră în greva foamei 31 greviști. În urma controlului medical s-a constatat că patru dintre aceștia aveau glicemia sub limita de rezistență.

- Reprezentanții minerilor din Poiana Ruscăi, Zarand, Moldova Nouă și Bălan au continuat acțiunile revendicative. Liderul sindicalului "Solidaritatea '92", Nicolae Ciocan, a declarat că 7 lideri sindicali au hotărît să intre în greva foamei în fața Regiei Autonome a Cărbunului din Deva.

- 2 august
- Se deplasează la Tîrgu-Jiu o comisie condusă de șeful Departamentului Minelor în vederea reexamînării posibilităților Regiei Autonome a Lignitului Tîrgu-Jiu de negociere a noilor majorități de salarii. Vor fi examinate astfel toate costurile Regiei pe categorii de chestiuni, pentru a evidenția orice disponibilitate suplimentară care ar putea ajuta la negocieri.
- Ministerul Industriilor anunță că analiza va fi finalizată pînă la data de 3 august, cînd ministrul Industriilor, Dumitru Popescu, se va deplasa în acest scop la unitățile miniere din județul Gorj.

NESTOR RATES

„Europa Liberă” se reînnoiește

- interviu realizat de RODICA PALĂDE -

Nestor Rates, corespondentul la Washington al „Europei libere”, îndeplinește temporar funcția de consilier special al directorului, ocupându-se cu deosebire de restructurarea și modernizarea programelor postului de radio.

Dar nu e vorba numai de mijloacele tehnice. Va trebui să le oferim și un produs care să atragă atenția și să răspundă nevoilor lor actuale. Cred că noi nu ne-am adaptat destul de repede și destul de bine la noile condiții, cred că nu am oferit în toate ocaziile programele care sînt cerute sau necesare în împrejurările actuale, cred că nu am fost suficienți de mobili și flexibili în acești ani, și așa vrea să li asigur pe cititorii dvs. și pe ascultătorii noștri că vrem să ne schimbăm, că s-au și produs unele schimbări, iar mai multe și mai profunde vor veni curînd, astfel încît să încercăm să recuperăm o parte importantă a auditoriului pe care l-am pierdut.

dezbătute și clarificate într-un proces complex și corespund, prin obligațiile pe care ni le impun statutele, conținutului fundamental al politicii externe americane.

Deci linia radioului, *grosso modo*, este dată de fapt de politica externă pe care o desfășoară Statele Unite?

Nu, cred că asta este o exagerare. Obligația noastră este doar ca ceea ce spunem la radio să nu contrazică *fundamentele* politicii externe americane. Asta nu înseamnă și nici nu ar putea însemna că fiecare opinie pe care o exprimăm la radio este opinia guvernului american sau ar trebui să primimăș gîrul autorităților din Washington. Niciodată. Chiar dimpotrivă, nu avem nici o obligație să ne consultăm cu Departamentul de Stat și nici nu îl facem. Și în determinarea noului nostru statut, acum, că se creează noi structuri pentru emisiunile de radio finanțate de la bugetul Statelor Unite, s-a discutat îndelung această problemă, problema independenței depline a postului de radio „Europa liberă”. Independență tocmai față de cine? Independență față de interferența diverselor organisme guvernamentale americane. Aceasta a fost țara noastră, a fost avantajul nostru, prin asta ne-am făcut credibili și am avut impactul pe care l-am avut în ultimele decenii, tocmai pentru că nu am fost un post de radio oficial, nu am fost glasul Guvernului american sau al altui guvern, ci am încercat să ne adresăm ascultătorului, cu mințile și cu capacitatea noastră de analiză, în chip independent.

Dar schimbarea directorului postului s-a produs aproape simultan cu demisia pe care N.C. Munteanu și-a dat-o de la „Europa liberă”, și asta a stîrnit o „trepidatie” în plus, știind că N.C. Munteanu este una dintre vedetele postului.

Depinde și cum privești această demisie, dacă demisia se numește. De fapt, el mai lucrează încă în noi pînă la mijlocul lui septembrie, poate fi ascultat chiar acum prezentînd „Actualitatea românească”. El ar urma să plece prin ceea ce la noi se cheamă MAT, *mutual agreed termination*, adică încetarea activității prin acord reciproc, care prezintă unele avantaje față de o simplă demisie. Cred că este numai o coincidență că s-a întîmplat acum. Știi, în Occident nu e deloc o surpriză că oamenii își schimbă viața, sau vor să-și schimbe viața, sau că se mută de la un serviciu la altul; numai aici există obiceiul să stai toată viața în aceeași slujbă. S-au schimbat condițiile, s-au schimbat împrejurările, s-au schimbat aspirațiile unora, și atunci ei decid că vor să-și schimbe viața, că vor să încerce altceva, e foarte normal.

„Este în logica vietii ca unii să plece, alții să vină”

Asta este valabil pentru Occident, dar știi bine că la nivelul mentalităților de aici este un semnal de alarmă, cum de altfel s-a și văzut. Noi, la redacție, am primit o scrisoare pentru N.C. Munteanu de la o admiratoare a lui care este disperată că pleacă de la „Europa liberă”. Se întreba ce se va întîmpla cu acest post.

Postul nu are cum să controleze dorințele și aspirațiile celor care lucrează pentru el și o înțeleg foarte bine pe admiratoarea, eu însumi sînt un mare admirator al lui Nae, cum îi spunem noi cu toții, mi-e drag nu numai ca ascultător, dar și ca un coleg de lungă durată, am lucrat împreună la München, sîntem prieteni, imi va lipsi foarte mult și de la radio și ca coleg. Dar nu cred că astea sînt motive suficiente care să-l împiedice să-și urmeze drumul pe

„Europa liberă” în tranziție

Radio „Europa liberă”, postul pe care l-am ascultat noi toată viața, este în tranziție. Este adevărat? În tranziție spre ce?

Este adevărat, sîntem în tranziție spre un viitor pe care acum îl cunoaștem. A fost o perioadă destul de lungă de incertitudine, acum știm spre ce mergem. Viitorul ar putea fi definit în felul următor: înții, vom exista, postul de radio „Europa liberă/Libertatea” va exista ca și pînă acum, ca o instituție de presă finanțată de la bugetul Statelor Unite, dar funcționînd ca o companie particulară, independentă. În al doilea rînd, „Europa liberă” va trebui să-și restrîngă activitățile pentru a se adapta noii situații din Europa răsăriteană și constringerilor bugetare care ne așteaptă începînd cu anul fiscal viitor, deci de la 1 octombrie 1995. În al treilea rînd, sediul central al postului se va muta de la München la Praga. Și, în al patrulea rînd, departamentul românesc al „Europei libere” va fi unul din principalele servicii, cu o activitate apreciazabilă, cu un număr de ore de transmisie destul de mare, nu la fel ca acum, dar considerabil, și, sperăm, cu o penetrație puternică în rîndul ascultătorilor.

Dar știi că „Europa liberă” nu mai este la fel de mult ascultată. Încă din 1990 a apărut concurența: Radioul românesc și radiourile locale.

Așa este. Sînt mai multe împrejurări care explică aceasta, unele dintre ele obiective, altele care țin de modul în care am funcționat noi în perioada de după decembrie 1989. Cele obiective sînt cunoscute, unele le-am menționat acum, să adăugăm Televiziunea, să adăugăm apariția unei prese libere, lipsa de timp, să adăugăm poate și apatia politică a publicului românesc.

Și mai este ceva la care cred că postul dvs. nu a fost atent: lungimea de undă pe care se emitea și care făcea foarte dificil de prins „Europa liberă”.

Sigur. În privința lungimilor de undă pe care transmitem, vom încerca în mod agresiv să extindem preluarea emisiunilor noastre în posturi de radio care emit pe unde medii sau FM, vom îmbunătăți substanțial audiența pe unde scurte, în sensul că vom prelua unele lungimi de undă noi, care sînt mult mai puternice și direcționate mai bine spre această zonă decît cele pe care am emis pînă acum. De asemenea, vom da și o mai mare flexibilitate ascultătorului să caute acea lungime de undă care i se potrivește cel mai bine în regiunea în care trăiește, unele din lungimile de undă folosite de departamentele maghiar, ceh, polonez și alte servicii care s-au desființat sau urmează să se desființeze la „Europa liberă” urmînd să fie repartizate emisiunilor în limba română. Deci cred că audiența se va îmbunătăți substanțial și nu va mai fi un motiv pentru care ascultătorii să se îndepărteze de noi.

Schimbările „la virf” n-ar fi trebuit să producă „trepidatii”

Dar spuneți-mi: schimbările care s-au produs în ultima vreme, vorbesc de conducerea „Europei libere”, intră în acest proiect mai larg de schimbare a radioului?

Da, sînt poate chiar premisele altora. Bănuiesc că va referiți la numirea unui nou director al departamentului românesc, în persoana lui Emil Hurezeanu. De prisos să mai spun că Emil Hurezeanu este unul dintre cei mai populari redactori ai „Europei libere”, un om de inițiativă, un spirit inventiv, un foarte bun cunoscător al realității românești. În fond, numirea lui marchează trecerea de la o generație la alta, o infuzie de sînge tînăr și imprimarea unei flexibilități mai mari în felul în care concepem și realizăm emisiunile noastre. Această schimbare nu ar trebui să mire pe nimeni, ea era „în aer” de cîțiva ani, mai exact din 1992, cînd dl. Nicolae Stroescu-Stănișoară a intrat în pensie (pensionarea este obligatorie în Germania la 65 de ani), el continuînd să îndeplinească funcția pe baza unui contract reînnoit la fiecare șase luni. Dl. Stroescu-Stănișoară a fost directorul departamentului românesc al „Europei libere” într-o perioadă de mare frămîntare și de cotitură în istoria țării. Contribuția sa a fost dintre cele mai remarcabile. Eu personal datoriez mult inteligenței, sfatului și îndrumării sale. Dar viața merge înainte. Nici o surpriză deci în această schimbare, și nu înțeleg de ce a stîrnit anumite trepidatii.

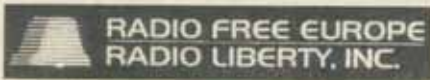
Un motiv pe care l-am văzut scris negru pe alb este că înlocuirea d-lui Stroescu-Stănișoară cu dl. Emil Hurezeanu „nu a fost suficientă culpă”.

Da, în scrisoarea d-nei Doina Cornea. Ar fi poate util de reamintit că „Europa liberă” este un post de radio finanțat de bugetul Statelor Unite, deci din banii contribuabilului american. Este deci dreptul și prerogativa mandatului contribuabilului american, care este managementul postului de radio respectiv, să numească directorul unuia sau altuia dintre departamente. Cel care ia această decizie sînt cel puțin la fel de preocupat ca oricine altcineva de calitatea profesională, umană și politică a persoanei din fruntea departamentului românesc. Nu pe bază de zvonuri, nu pe baza presupunerilor și insinuirilor, ci pe temeiul faptelor și informațiilor serioase. În același timp, ar trebui să fie cit se poate de clar că o schimbare la conducere nu înseamnă o schimbare de atitudine sau de poziție. Atitudinile editoriale, atunci cînd există, derivă în mod logic din statutele noastre, din standardele jurnalistice occidentale pe care le aplicăm; ele sînt

care îl crede el potrivit pentru restul vieții, sau pentru următorii doi ani, sau cum va fi clarificat el viitorul. Nu știu, am impresia că nici el nu este foarte sigur cum se va contura, până la urmă viața lui fără "Europa liberă". Este în logica vieții ca unii oameni să plece, alții să vină, avem talente remarcabile în biroul din București, există o pepinieră de talente jurnalistice și în țară și în străinătate, vom încerca să facem în așa fel încât să umplem o parte din golul pe care îl lasă Noe Munteanu. Dar el însuși a precizat foarte clar că plecarea lui n-are nici o legătură cu schimbarea conducerii. În fapt, el este unul dintre cei care au solicitat schimbarea de la conducere, pe care a considerat-o necesară de o bună bucată de vreme. Nae și cu Emil Hurezeanu sînt vechi prieteni și colaboratori. Nu cred că se poate sau că ar trebui să se atribuie semnificația pe care nu o are - și pe care el nu o atribuie - plecării lui de la "Europa liberă".

Mutarea postului la Praga nu este o intimplare

Un motiv de "trepidatie" pentru opinia publică de aici este și mutarea postului la Praga.

Mutarea postului la Praga are două explicații: una constă în dorința administrației de la Washington de a face o demonstrație palpabilă a încrederii pe care o are în trănicia schimbărilor din Europa răsăriteană prin mutarea acestui simbol al luptei anticomuniste într-o fostă țară comunistă.

Intimplător e aleasă Praga?

Nu e intimplător deloc. Praga este capitala cea mai occidentalizată din Estul și Centrul Europei, iar Cehia este, probabil, cea mai avansată țară din fostele țări comuniste pe calea reformei politice și economice. Praga este un loc spre care și-au îndreptat pașii un număr foarte mare de străini, americani, există o comunitate de străini foarte numeroasă în Praga, și o viață culturală, instituții de învățămînt occidentale în limbi străine ș.a.m.d. Al doilea motiv al mutării noastre la Praga este foarte concret: este un oraș mai ieftin decît Münchenul. Noi vom avea, începînd de la 1 octombrie 1995, un buget - cînd spun noi nu mă refer la departamentul românesc, mă refer la întregul post de radio "Europa liberă/Libertatea" - cam de o treime din cel actual. Legea care a fost adoptată de Congresul Statelor Unite și semnată de președintele Clinton prevede că vom avea un buget anual de cel mult 75 milioane dolari, față de 208 milioane dolari, cît avem în prezent. Deci sîntem obligați să ne înscriem în acest buget redus și, pentru a putea să menținem un număr cît mai mare de departamente și cît mai multe ore de emisie, trebuie să ne mutăm într-un loc mai ieftin. Münchenul este unul dintre cele mai scumpe orașe din lume. Regimul fiscal din Germania este foarte aspru, în sensul că salariații noștri plătesc jumătate din venitul lor în chip de impozite statului german. Vom avea înlesniri fiscale substanțiale în Cehia, și atunci vom putea plăti chiar salarii mai mici, pentru că venitul real va fi același sau poate chiar mai ridicat în condițiile în care vom funcționa în Cehia. Un alt motiv pentru care ne mutăm în Praga este că am fost invitați foarte călduros de către președintele Havel și de Guvernul ceh: ni s-a pus la dispoziție clădirea fostului parlament federal, în centrul orașului, în piața Venceslav, și alte înlesniri și avantaje, așa că vom putea să funcționăm și eficient, să ne încadrăm și în bugetul nostru redus și să păstrăm totuși o operațiune, cum spuneam, importantă. Cred că e o opțiune convenabilă, o opțiune care ne permite să supraviețuim și să servim audiențele noastre din diverse țări, virtual ca și pînă acum.

Este adevărat că postul "Europa liberă" nu mai transmite pentru Ungaria, de pildă?

Sigur, departamentul maghiar s-a desființat de câteva luni. Recent am încetat să transmitem în limba cehă și în limba poloneză, desi s-au creat niste

posturi de radio locale care încă sînt asociate într-un fel sau altul cu "Europa liberă", dar de la München am încetat orice transmisie în limba cehă, poloneză și maghiară: va înceta probabil emisia în limbile țărilor baltice și se va reduce numărul acelor de transmisie spre alte destinații.

Deci practic cine a mai rămas acum? România, Bulgaria, Rusia...

Și alte țări din fosta Uniune Sovietică, Ucraina, unele din țările central-asiatice, Bielorusia, Moldova, transmitem în limba română și credem că avem un auditoriu destul de mare acolo. De asemenea transmitem și în limba slovacă.

Și pentru Iugoslavia?

S-a înființat, nu sînt sigur dacă a și început să transmită, un serviciu pentru fosta Iugoslavia. De asemenea, pe modelul "Europei liberă" ar urma să se creeze un post de radio "Asia liberă", care să transmită spre țările încă comuniste din Asia răsăriteană.

Fundatia Soros și Institutul "Europei liberă"

A existat la un moment dat ideea că George Soros aruncă să cumpere postul de radio "Europa liberă". Ce este adevărat în asta?

N-a fost absolut niciodată vorba ca Soros să cumpere "Europa liberă". Au fost tratative, și ele s-au finalizat recent pentru un gen de efort comun de a menține Institutul nostru de cercetări, cu fonduri și de la Fundația Soros. Institutul se va reînființa la Praga curînd, înainte ca postul de radio să ajungă la Praga. Institutul s-a creat de cîțiva ani, prin unirea serviciilor de documentare, cercetare, arhivă într-o entitate separată a postului "Europa liberă/Libertatea". El s-a impus în comunitatea științifică, politică și diplomatică internațională ca unul dintre centrele cele mai serioase de studii asupra Europei răsăritene și fostei Uniuni Sovietice. El deține o colecție unică și inestimabilă de samizdaturi, de documente ale perioadei totalitarismului, a căror cercetare va fi indispensabilă pentru scrierea istoriei acelei perioade.

Deci e o întrebare arhivă acolo.

Probabil că lucrul cel mai prețios acolo e arhiva. Dar, bineînțeles, și cercetătorii se bucură de un renume extraordinar în lumea științifică occidentală. Institutul publică reviste și lucrări de cercetare foarte apreciate pretutindeni în lume. Desființarea lui din motive bugetare ar fi fost o mare tragedie, și atunci s-a găsit această sursă parțială de venit și subsidii, printr-un acord corespunzător cu Fundația Soros.

Acest institut va funcționa pe lângă Universitatea est-europeană de la Praga, finanțată de Soros?

Exact. Există un aranjament bine pus la punct prin care institutul va servi și "Europa liberă".

Vedetele postului nostru de radio vor rămîne pe unde

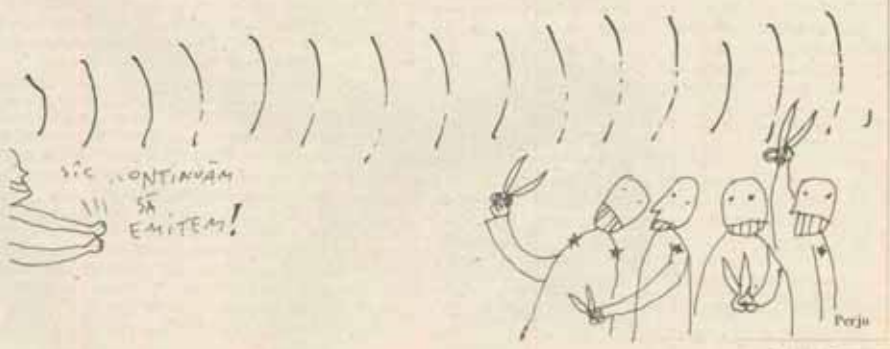
Să ne întoarcem la radio. Cum ați gândit schimbarea structurii programelor și îmbunătățirea lor?

Nu sîntem încă în măsură să anunțăm o schimbare de programe. Lucrăm foarte intens la o nouă grilă de programe la "Europa liberă". În principiu,

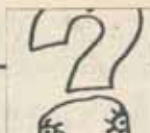
vom reduce sau elimina repetările de emisie, care acum ocupă circa jumătate din transmisiile noastre zilnice. În prezent avem 13 ore de transmisie pe zile de lucru, 15 ore sîmbătă și 17 ore duminică. Cred că vom reduce numărul de ore la circa jumătate, eliminînd repetările. Dar asta nu e tot, vrem să regîndim programele însele, vrem de pildă să oferim acelor ascultători care nu au timpul, răbdarea sau interesul de a sta în fața radioului cîteva ore ca să aștepte ce se întîmplă în țară, în străinătate ș.a.m.d., să le oferim un rezumat al evenimentelor zilei, un rezumat de o oră, în care să obțîm informații despre tot ce a fost cu adevărat important în ziua respectivă. Apoi, pentru cei care ar fi dispuși și interesați să asculte mai mult, interviuri mai lungi, analize, comentarii, le vom oferi într-o "Actualitate românească" de o oră, revăzută, dar în esență cu același profil pe care îl are acum. La fel în privința actualității internaționale: pentru acei ascultători care vor dori să aștepte mai mult și mai în profunzime, vom păstra "Programul politic", la o oră mai convenabilă pentru ascultători. Ne gîndim la o emisiune în care microfonul va aparține efectiv ascultătorilor, o emisiune de știință, una de varietăți etc. Vom păstra și cîteva din emisiunile noastre care oferă ascultătorului nu numai informații, dar și o privire de ansamblu și aprofundată asupra evenimentelor din țară și din străinătate, informații și comentarii culturale, extrase ample din presa internațională. Deci tematic vom păstra cam același lucru pe care ascultătorii îl găsesc în emisiunile actuale, numai că vom încerca să le reimpachetăm, dacă mă pot exprima astfel, de o manieră care să faciliteze accesul ascultătorului la informație și să-i dea o flexibilitate, o alegere între ascultarea esenței evenimentelor și o informare mai largă și mai profundă.

Pentru că se restrînge activitatea, veți fi în situația de a renunța la niște oameni. Pe ce criterii veți păstra oamenii? Cine va decide?

Va trebui să reducem personalul. E prematur să știm cît sau cum, dar bănuiesc că pe undeva cam pe la jumătatea numărului pe care-l avem acum, poate puțin mai mult de jumătate; mă refer la personalul care este acum în München și care va exista la Praga. Cum se va face această reducere rămîne de văzut. Presupun că nu va fi foarte greu de făcut, pentru că un număr de oameni nu se vor muta la Praga din motive personale, din motive de legislație germană, unii care sînt aproape de pensie, sînt o mulțime de considerente pe care fiecare în parte trebuie să le examineze și să-și ia deciziile în concordanță cu ele. Părerea mea este că nu va fi nevoie de concediat multă lume, sau probabil chiar pe nimeni. Nu știu dacă nu vom fi puși chiar în situația de a trebui să angajăm personal nou. Avem însă o doză bună de certitudine că semnăturile principale, vedetele postului nostru de radio se vor muta la Praga și vor rămîne pe undele "Europei liberă".

Români despre maghiari Maghiari despre români

Institutul de Marketing și Sondaje (Maria-Ileana Galat și Mircea Kivu) a realizat, la solicitarea Asociației de Prietenie KORUNK, un sondaj de opinie având drept scop determinarea modului în care populația percepe relațiile interetnice. Accentul principal a fost pus pe situația minorității maghiare, atât din propriul său punct de vedere, cât și din cel al populației majoritare. Principalele teme abordate în chestionar au fost: raportarea la mediul social, conturarea imaginii pe care o are fiecare etnie, atitudinea față de drepturile grupurilor etnice minoritate, evaluări ale spațiului politic românesc (inclusiv asupra relației între etnicii maghiari și UDMR), percepția asupra relațiilor României cu țările vecine.

Conflictul de la Tirgu-Mures

O evaluare a perioadelor succesive din istoria modernă a României arată că atât românii, cât și maghiarii apreciază perioada de după 1989 ca fiind cea mai proastă din istoria recentă a relațiilor dintre români și maghiari.

Evenimentele petrecute în martie 1990 la Tirgu-Mures au marcat un moment important sub acest aspect. Percepțiile pe care românii, respectiv maghiarii le au despre "vinovăția" persoanelor și instituțiilor potențial implicate în ceea ce s-a întâmplat la Tirgu-Mures sînt opuse: etnicii maghiari consideră că vinovații sînt românii, Vatra Românească, conducerea de atunci a țării și Poliția, în timp ce românii consideră că responsabilitatea aparține în principal maghiarilor și UDMR-ului. Maghiarii par a dovedi mai multă toleranță: ei îi învinovătesc pe români într-o mai mică măsură decât sînt ei învinovați de aceștia. Între românii care locuiesc în Transilvania și cei care locuiesc în alte regiuni ale țării nu există diferențe semnificative de percepție. În schimb, maghiarii care locuiesc în județele Covasna, Harghita, Mures au păreri mult mai radicale decât ceilalți etnici maghiari: românii, Vatra Românească, armata și poliția sînt considerate aproape exclusiv responsabile.

Un concept cu ajutorul căruia se poate înțelege mai bine relația de tip interetnic este cel de **distanță socială** (gradul de înțelegere între două persoane, avînd, în cazul de față, etnii diferite). Scala a fost aplicată pentru 5 etnii: românii, maghiarii, germanii, țigani, evrei. În cazul românilor, celelalte etnii se ordonează, din punct de vedere al creșterii distanței sociale, astfel: germanii, maghiarii, evrei, țigani. Maghiarii percep o ordonare asemănătoare: germanii, românii, evrei, țigani. Și pentru românii, și pentru maghiarii etnia germană este percepută ca fiind cea mai apropiată, în timp ce distanța socială devine maximă atunci cînd este vorba despre țigani. Românii din Transilvania percep o distanță socială mai mică pînă la etnicii maghiari decât percep românii din restul țării, efect al contactului cultural mai strîns existent în Transilvania.

Drepturi ale minorităților

Populația românească acceptă în mare măsură existența ziarelor, revistelor și a emisiunilor de televiziune în limba minorităților. Aceasta și pentru că este vorba despre lucruri cu existență cărora publicul se obișnuiește deja. Gradul de acceptare scade atunci cînd este vorba despre predarea cursurilor în altă limbă decât cea română în școli și universități; deci, o temă mai nouă în cadrul discursului despre drepturile minorităților, dar care a fost deja pusă în practică. În cea mai mică măsură românii acceptă ca grupurile minoritare să aibă universități și școli separate, precum și să-și folosească limba maternă în instituții de stat (primărie, tribunal etc.). În acest caz este vorba despre drepturile pe care grupurile minoritare nu le-au obținut și care constituie subiecte de actualitate în discursurile politice.

Populația maghiară consideră aproape în totalitate că fiecare din cele 6 drepturi în discuție ar trebui să existe. Totuși, un grad mai mic de fermitate se poate constata în cazul folosirii limbii materne în instituții (acceptate de 88% din maghiari), precum și în cazul înființării de școli și universități separate (acceptate de 76%). Cifrele sînt mici în comparație cu celelalte teme, pe care 99% din populația maghiară le consideră ca fiind drepturi firești. Or, tocmai aceste două subiecte, care par a nu avea actualitate maximă pentru etnicii maghiari, constituie în prezent temele predilecte ale discursului UDMR în legătură cu drepturile minorităților.

Diferențe în fel de a fi apar între români și maghiari și în ceea ce privește:

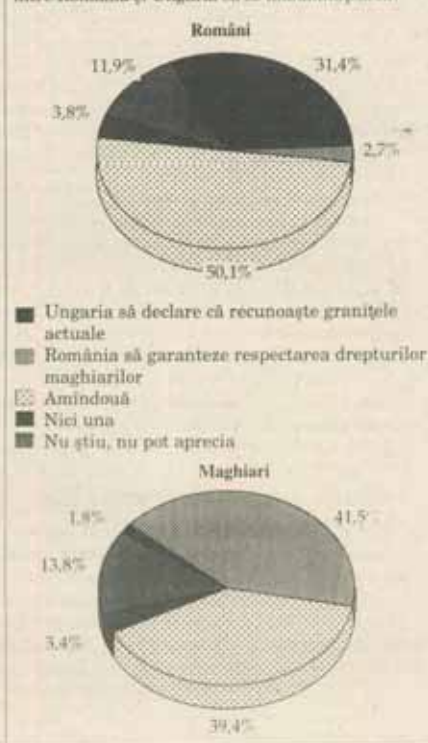
- a) existența inscripțiilor în mai multe limbi. 97% din maghiari consideră că ele ar trebui să existe, în timp ce numai 42% din români le acceptă;
- b) numirea de prefecți maghiari în județele cu populație majoritar maghiară, considerată necesară de numai 14% din români și de 80% din maghiari;
- c) interesele românilor în zonele în care majoritatea populației este maghiară: 19% din români și, respectiv, 74% din maghiari consideră că aceste interese sînt bine apărute.

În ansamblu, se poate spune că, în ceea ce privește drepturile despre care se discută în contextul problematicii grupurilor minoritare, pozițiile românilor și ale maghiarilor sînt, după cum era de așteptat, foarte diferite. Totuși, pe măsură ce un anume drept al minorității este cîștigat și aplicat în viața de zi cu zi, ieșind astfel din sfera discursului reprezentanților minorității (v. învățămîntul în limba proprie în școli generale și licee), populația românească manifestă față de el un grad mai mare de toleranță.

Maghiarii și partidele politice

În general, etnicii maghiari au o părere bună despre partidele aparținînd Convenției Democratice, incluzînd aici și UDMR. În particular, despre UDMR 66,7% din maghiari au o părere bună sau foarte bună, 4,3% au o părere proastă sau foarte proastă, în timp ce 28,5% au o poziție intermediară. Dintre partidele aparținînd coaliției care sprijină guvernul, poziția cea mai proastă în ceea ce privește

Ce condiții ar trebui îndeplinite pentru ca relațiile între România și Ungaria să se îmbunătățească?

te aprecierile o au PUNR (62% aprecieri negative, 33,7% nici o părere) și PRM (60,5% aprecieri negative, 35,9% nici o părere). Se observă, deci, că modalitatea de abordare a relațiilor interetnice este, după cum era și de așteptat, un factor important în orientarea maghiarilor în spațiul politic.

Partidele apreciate (de către maghiari) ca avînd "cea mai corectă poziție în legătură cu relațiile dintre etnii sînt: UDMR (31,6%) și PAC (14,4%), în timp ce partidele considerate ca avînd "cea mai încorectă poziție" sînt PUNR (32,5%) și PRM (23,9%).

Am încercat să obținem un indicator al gradului de adecvare între subiectele care preocupă populația maghiară și cele pe care le abordează UDMR în intervențiile sale. Dacă în cazul problemelor importante pentru România, acestea se structurează după trei dimensiuni principale (economică, politică și cu privire la relațiile între etnii), preocupările UDMR sînt percepute ca avînd doar două dimensiuni importante: economică și politică. Relațiile

interetnice sînt percepute de către maghiari ca fiind asociate cu dimensiunea politică a demersurilor UDMR. Cele două dimensiuni evidențiate mai sus au importanță nu numai ca descriptori ai activității UDMR, ci și a gradului în care preocupările UDMR corespund problemelor considerate semnificative de către etnicii maghiari.

Felul în care UDMR abordează rezolvarea acestor probleme nu atinge așteptările: 24% din subiecți consideră inflația, șomajul și creșterea producției probleme importante și în același timp percep că UDMR este puțin preocupat de rezolvarea lor. Preocupările UDMR, pe de o parte, și problemele importante pentru maghiari sînt situate în planuri diferite. Relațiile interetnice constituie locul în care aceste planuri se intersectează, fără a fi, totuși, primele în ordinea importanței pe care le-o acordă maghiarii.

Relațiile România - Ungaria

● Dintre români, 40,4% consideră că există șansa unui conflict cu țările vecine, în timp ce din maghiari doar 26,4% au această părere. Interesant este ierarhia țărilor cu care subiecții din eșantion consideră că ar putea să apară un conflict:

- în cazul românilor, cele "mai periculoase" țări par a fi Rusia și Ungaria, urmate de Ucraina;

- în cazul maghiarilor, primul loc este ocupat de Rusia, urmată de Ucraina și Ungaria.

Diferențele relativ mari care apar între numărul de români și cel de maghiari ce cred în probabilitatea apariției unor conflicte între România și una dintre țările vecine pot fi explicate prin sensibilitatea mai mare pe care etnicii români se pare că o au la ideologiile de tip naționalist ("România Mare"). O părere bună despre grupul de partide PDSR, PSM, PUNR, PDAR și PRM se asociază cu aprecierea că există posibilități de conflict între România și Ungaria.

● Subiecților din eșantion li s-a cerut acordul/dezacordul cu privire la câteva afirmații referitoare la relațiile dintre România și Ungaria. Acordul maxim între români și maghiari se stabilește cu privire la afirmația "relațiile ar fi mai bune dacă nu ar fi unii oameni de rea-credință". Aproximativ 80% din ambele grupuri sînt de acord cu această propoziție, ceea ce poate fi explicat prin faptul că exprimarea folosită incriminează în egală măsură atât unii români, cât și unii maghiari, fără a face însă referire clară la nici una dintre cele două etnii.

Dezacordul maxim între aprecierile românilor și cele ale maghiarilor se realizează în cazul afirmațiilor: "Ungaria nu va renunța niciodată la pretențiile asupra Ardealului" (mai mult de jumătate din populația românească este de acord cu această frază), "prin acțiunile sale, guvernul Ungariei nu este favorabil României" și "în Ungaria există, în general, o atitudine anti-românească". În timp ce majoritatea românilor consideră aceste afirmații ca fiind adevărate, majoritatea maghiarilor le consideră false.

Există o legătură între felul în care subiecții consideră aceste afirmații și felul în care ei apreciază diferite partide parlamentare: cei care au o părere bună despre gruparea PDSR, PSM, PUNR, PDAR și PRM consideră că nu este normal ca guvernul Ungariei să se intereseze de situația maghiarilor din România și sînt de acord cu: "Ungaria nu va renunța niciodată la pretențiile asupra Ardealului", "prin acțiunile sale, guvernul Ungariei nu este favorabil României" și "în Ungaria există, în general, o atitudine anti-românească".

● Maghiarii și românii au păreri opuse (v. figură) dacă 31,4% din români consideră că Ungaria trebuie să declare procesul de îmbunătățire a relațiilor, 41,5% din maghiari cred că inițiativa ar trebui să aparțină României. În ambele cazuri, este vorba despre sentimente din cauză a propriei etnii (țării). De remarcat și că 50,1% din români și, respectiv, 39,4% din maghiari consideră că răspunderea în ceea ce privește îmbunătățirea relațiilor aparține în mod egal celor două țări. Nici românii și nici maghiarii nu consideră că relațiile pot deveni mai bune numai prin acțiuni în nivelul comunităților etnice.

Aparent, gradul de toleranță și de disponibilitate pe care maghiarii îl au în această situație este mai mare decât cel dovedit de românii. Ceea ce, în bună măsură, este o consecință a poziției de grup minoritar a etnicilor maghiari în România. Statutul de a aparține unei minorități generează, în sine, o mai mare nevoie de a-ți înțelege pe ceilalți. Totuși, în realitate, probabil că disponibilitatea maghiarilor spre comunicare este mai mică decât arată datele cercetării, deoarece condiția de a fi membru al unui grup minoritar poate provoca rețineri în a exprima păreri radicale, transparente. Or, rezultatele unei cercetări folosind ca instrument de măsură chestionari pot fi afectate de acest lucru.

Pagină realizată de OANA ARMEANU

AVORT sau CONTRACEPTIE?

Abrogarea, în decembrie 1989, a decretului ce interzicea avorturile a redat dreptul fiecărei familii de a decide singură numărul copiilor și momentul nașterii lor și a îmbunătățit substanțial starea de sănătate a femeilor (prin reducerea importanței a avorturilor practicate în afara spitalului și, implicit, a complicațiilor produse de acestea). În absența unei educații sexuale și contraceptive adecvate, avortul a devenit principalul mijloc contraceptiv: anual, una din două femei aflate în perioada fertilă face un avort; în 1990 statisticile au înregistrat peste 1 milion de avorturi; raportul dintre numărul de avorturi și nașteri a ajuns de 2,4/1. Specialiștii con-

sideră avortul cel mai puțin indicat mijloc contraceptiv, din cauza efectelor sale nocive asupra organismului: infertilitate în urma avorturilor repetate, infecții etc.

Cunoașterea și folosirea extrem de redusă a metodelor contraceptive moderne în România este datorată în principal lipsei educației. Opinia publică, și chiar mulți medici, le consideră în mod nejustificat dăunătoare sănătății. Prezentăm în continuare rezultatele unui "Studiu asupra sănătății reproducerii", realizat de Institutul pentru ocrotirea mamei și copilului.

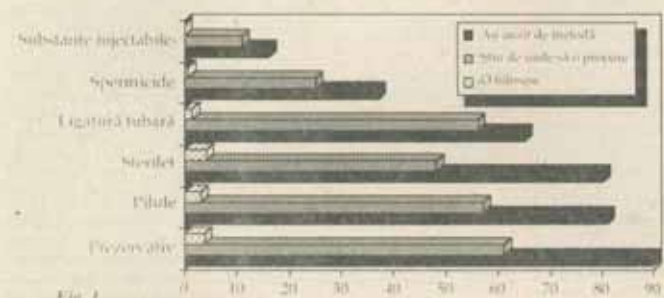

Fig. 1

Un milion de avorturi anual

În funcție de fertilitatea totală, RFT, reprezintă numărul de copii pe care o femeie îi poate avea în timpul perioadei de fertilitate (15 și 44 de ani). După 1990 rata totală a fertilității a scăzut brusc, cu aproape o treime (de la 2,27 la 1,56). Acest declin al fertilității în România a început odată cu anularea restricțiilor asupra avorturilor și metodelor de contracepție.

Examinând rezultatele datelor statistice din două perioade diferite, respectiv 1987-1990 și 1990-1993, s-a constatat că există o substanțială diferență în ce privește fertilitatea femeilor din mediul urban și a celor din mediul rural. Diferențele privind rata totală a fertilității în funcție de vârstă indică un declin mult mai abrupt al fertilității în cazul femeilor tinere din mediul urban (15-24 de ani), în timp ce pentru următoarele grupe de vârstă până la 44 de ani, declinul ratei fertilității este cam același atât în mediul urban, cât și în cel rural. Diferența de fertilitate în funcție de nivelul de educație s-a diminuat în ultimii trei ani. În timp ce pentru femeile cu studii medii sau doar cu studii primare rata fertilității totale a scăzut dramatic, de la 3,47 în 2,27, femeile cu studii superioare nu au înregistrat o rată a fertilității mult schimbată. În această situație diferența de fertilitate dintre femeile cu studii cel mult medii și femeile cu studii superioare s-a redus de la 2,4 copii la 1,2 copii, adică la jumătate.

Declinul dramatic al ratei fertilității totale înregistrate în perioada '90-'93 s-a asociat cu o creștere substanțială a avorturilor și cu o utilizare scăzută a metodelor contraceptive, chiar dacă rata femeilor însărcinate este mai mare decât în perioada '87-'90. Astfel, creșterea ratei femeilor însărcinate este de doar 20% (de la 3,1 la 5,3), în timp ce rata avorturilor s-a dublat, înregistrând o creștere de la 1,7 la 3,4 avorturi la o singură femeie.

După 79 procentaje sarcinilor terminate în avorturi a crescut cu 200%, crescând totodată cu mai mult de 10% și numărul complicațiilor apărute în urma avorturilor. Numai în anul 1990 s-au înregistrat 1 milion de avorturi provocate. Conform statisticilor întocmite pentru anii '88 și '89, raportul dintre avorturi și nașteri vii era de aproximativ 0,5, adică un avort la fiecare doi născuți vii. După legalizarea avorturilor, acest raport s-a schimbat radical, ajungând în 1992 la 2,4 avorturi la o singură naștere.

Constatăm că, în ceea ce privește rata avorturilor, nu există diferențe depinzând de gradul de instruire sau de

mediul din care provin femeile ce apelează la această soluție de a nu avea copii.

2/3 din femei nu doresc copii

Un studiu care a debutat în 1987 și-a propus să stabilească gradul de planificare a sarcinii. Pentru aceasta, femeile însărcinate sau cele ce născuseră recent au fost întrebată dacă ultima sarcină a fost planificată pentru momentul respectiv, dacă a fost dorită pentru mai târziu sau nu a fost dorită. Într-o statistică realizată în perioada '87-'92 s-a observat că doar 34% din femei au spus că ultima sarcină a fost planificată la acel moment, 12% dorind acea sarcină pentru mai târziu și 51% nedorindu-și sarcina. Din statistica în discuție reiese că 2/3 din femeile însărcinate nu-și doresc sarcina în acel moment sau chiar deloc. Această proporție ar putea fi și mai mare dacă ne gândim că în perioada anilor '87-'90 femeile se temeau să spună că nu doresc copii.

Proporția femeilor cu sarcină nedorită crește odată cu creșterea numărului de copii avuți până la acea sarcină și cu creșterea vârstei. Conform statisticilor 4% din femeile fără copii au declarat sarcina avortată la acel moment nedorită. Proporția crește abrupt la femeile cu copii: 30% din femeile cu un copil și 80% din femeile cu patru și mai mulți copii au declarat ultima sarcină nedorită. Nu se evidențiază o strânsă legătură între nivelul de educație și gradul de planificare a ultimei sarcini.

La întrebarea asupra gradului de planificare a ultimei sarcini apar diferențe semnificative între răspunsurile femeilor însărcinate și ale celor ce au născut deja. Femeile care au născut declară în proporție de 80% că au planificat ultima sarcină (față de 34% din femeile însărcinate); 6% spun că ar fi dorit sarcina mai târziu (față de 12% din femeile însărcinate) și doar 11% afirmă că nu au dorit sarcina (față de 31% din femeile însărcinate).

Dintre femeile care au avortat, 96% spun că sarcina a fost neintenționată (nedorită sau dorită mai târziu).

Aproape 60% dintre femeile aflate în perioada fertilă (15-44 ani) nu și mai doresc să aibă copii; la acest lucru mai putem adăuga că doar 5% din femei se gândesc să aibă un copil în viitorii doi ani. În plus, dorința de a avea copii descrește rapid, odată cu creșterea numărului de copii deja născuți: 75% din femeile cu doi sau mai mulți copii nu și mai doresc alți copii.

Din totalul femeilor aflate în perioada fertilității, 20% sunt lipsite de fecunditate (nu mai pot avea copii), consecință (într-un mare număr de cazuri) a avorturilor repetate.

RĂZVAN BUTARU

Cunoașterea și utilizarea contraceptivelor

• Aproape toate femeile măritate (98%) au auzit despre cel puțin o metodă anticoncepțională și marea majoritate (95%) cunosc măcar o metodă de contracepție modernă. Cele mai cunoscute metode sînt: retragerea (91%); prezervativ (90%); calendar (84%); sterilet (80%); pilule (80%); ligatură tubară (66%); substanțe injectabile (16%); vasectomie (13%); diafragmă (9%). Nivelul educațional este un determinant important al gradului de cunoaștere a metodelor de planning familial, în special a celor moderne. Aproximativ 80% din femeile cu nivel scăzut de educație au auzit de o metodă modernă. Această proporție crește la 97% pentru femeile care au terminat liceul și este aproape 100% pentru cele cu studii superioare.

• Pentru cele mai multe metode există diferențe importante între procentul femeilor care le cunosc și al celor care știu de unde să le procure (fig. 1). 85% din femeile măritate cunosc cel puțin o astfel de sursă, cu diferențe semnificative între mediul urban (90%) și cel rural (75%). Doar 61% din femei cunosc o sursă pentru prezervative, 56% pentru sterilet și 48% pentru pilule. Mai mult de jumătate știu unde se poate realiza o ligatură tubară, dar foarte puține știu unde se pot obține diafragme și substanțe injectabile sau unde se poate realiza o vasectomie.

• Utilizarea anticoncepționalelor înregistrează procente mult mai reduse. Doar 57% din cupluri folosesc metode contraceptive, din care 43% folosesc metode tradiționale și 14% metode moderne. Metodele cele mai des utilizate sînt (fig. 2): retragerea (34%), urmată de calendar (8%). În ceea ce privește metodele moderne, folosite doar de 14,5% din femei, cele mai răspândite sînt steriletul (4%), prezervativul (4%) și pilulele (3%). Mai puțin de 1% utilizează spermicide (sub formă de tablete sau supozitoare) și alte 1% substanțe injectabile, diafragme sau alte metode moderne.

Deși utilizarea metodelor contraceptive e mai frecventă în mediul urban decât în cel rural, metodele tradiționale prevalență în ambele subgrupuri. Retragera este cel mai frecvent folosită atât de femeile din mediul rural (41%), cât și de cele din mediul urban (30%). Pe locul doi se află calendarul, mai ales în orașe.

Cea mai mare prevalență a metodelor moderne este în mediul urban (17%). Metoda modernă cea mai des folosită, atât în urban, cât și în rural, este steriletul, urmată de prezervativ și de pilule.

Există diferențe și în funcție de regiuni. Transilvania are cea mai mare rată de utilizare a metodelor contraceptive (67%), dar bazată în mare parte pe retragere (44%). În București doar 54% din femei folosesc o metodă de contracepție, dar aici se întâlnește cea mai mare prevalență a mijloacelor moderne (21%). Este, de asemenea, singura regiune unde calendarul se folosește la fel de frecvent cu retragerea (16%). Moldova și Muntenia au rate reduse de folosire a anticoncepționalelor (52%), cu o prevalență înaltă a metodelor tradiționale.

De ce nu se folosesc anticoncepționalele?

Aproape jumătate dintre femeile care nu utilizează metode contraceptive au motivat aceasta prin lipsa activității sexuale. 95% dintre femeile nemăritate, 70% dintre cele anterior măritate și 5% dintre femeile măritate au spus că acesta este principalul motiv. Un sfert dintre femei nu folosesc pentru că ele sau partenerul sînt infertili. Aproximativ 10% nu utilizează contraceptive din motive legate de sarcină (sarcină în momentul realizării anchetei sau dorința de a rămâne însărcinate). Doar 2,5% motivează nefolosirea prin teama de efectele dăunătoare asupra sănătății. 2% din femei spun că nu s-au gândit niciodată să folosească, iar 1,5% nu utilizează pentru că se opune partenerul. Pe unele din ultimele locuri în ierarhia motivațiilor se află religia (0,4%) și costul/accesibilitatea (0,5%).

Motivele principale ce condiționează alegerea metodelor tradiționale sînt teama de efectele secundare ale metodelor moderne (72%), preferința partenerului pentru metode tradiționale (70%) și slaba cunoaștere a metodelor moderne (62%). Circa 40% menționează dificultatea de obținere a mijloacelor moderne și 35% motivează prin costul ridicat al acestora. Numai 12% consideră că religia le-a influențat decisiv decizia contraceptivă.

În ce privește intențiile, mai puțin de jumătate din femei vor să utilizeze în viitor o metodă contraceptivă modernă și 26% afirmă că vor folosi avortul ca mijloc de control al fertilității.

Rezultatele acestui studiu reflectă o cunoaștere foarte redusă a mijloacelor contraceptive, în special a celor moderne, explicabilă prin absența oricărei educații în acest domeniu. Ar fi timpul ca guvernul să lase deoparte prost înțelegerea puoasă pentru ca educația sexuală și contraceptivă să-și găsească loc în școli și la TVR.

OLIANA ARMEANU

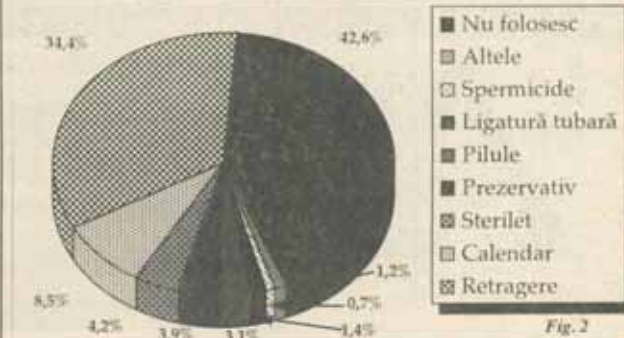

Fig. 2

WILLIAM TOTOK

Honecker și Ceaușescu după lectura documentelor din arhivele fostei RDG

Reacțiile disidenței est-germane

La 15 noiembrie 1988, deci la două zile înaintea convorbirilor "tovărășești" dintre Erich Honecker și Nicolae Ceaușescu, de la Berlin, într-o serie de orașe europene s-au desfășurat "Zilele de acțiune pentru România". Prin aceste manifestări internaționale, la care a fost invitat un grup de scriitori germani contestatari originari din România, stabilit în Berlinul Occidental, s-a marcat un an de la izbucnirea revoltei muncitorești de la Brașov, la 15 noiembrie 1987. Poliția politică, STASI, a exercitat masive presiuni asupra celor care s-au ocupat atunci de organizarea acestei acțiuni. În primul rând, trebuiau anihilate eventualele demonstrații îndreptate împotriva lui Ceaușescu, suspetele oficial al lui Honecker, care l-a distins și cu ordinul "Karl Marx". Despre acțiunile din RDG relate în revista de samizdat "Ostkreuz" (ianuarie 1989) Marianne Birthler (ministru pentru scurtă vreme în landul Brandenburg, după prăbușirea regimului). Din relatarea ei reiese că, în ciuda greutăților, s-au desfășurat la 15 noiembrie 1988 manifestări anticeaușiste la Berlin, Dresda, Postdam, Leipzig, Meissen, Naumburg. Un an mai târziu, opoziția est-germană a organizat în mai toate marile orașe demonstrații și greve ale foamei în semn de solidaritate cu cetățenii români oprimați de regimul ceaușist. "Ziua de acțiune" din 15 noiembrie 1989 a debutat cu o expoziție dedicată României, în care s-au expus fotografii despre sistematizarea localităților românești. Expoziția a fost prezentată la Berlin, Postdam și în alte localități germane. Contactele cu românii s-au rezumat la predarea unor ajutoare umanitare pentru populație, respectiv la întâlniri particulare. Între președintele Markus Meckel, cofondator al PSD est-german, apoi ministru de Externe în primul guvern post-comunist, în prezent deputat în Bundestag, și pastorul Laszlo Tókes au avut loc câteva întâlniri personale, dar nu s-au convenit acțiuni comune.

După prăbușirea lui Honecker, la 17 octombrie 1989, grupul de lucru Drepturile omului în România" din Dresda a adresat primului-ministru Hans Modrow un memoriu semnat de peste 4.000 de persoane, cerându-i-se o distanțare oficială de politica Bucureștiului. La 19 noiembrie 1989 gruparea "Stinga unită" cerea Guvernului est-german retragerea ordinului "Karl Marx" acordat lui Ceaușescu.

La 15 noiembrie 1989 s-a desfășurat în întreaga Europă "Ziua de acțiune România"; în această zi, la biserică Sf. Cruce (Kreuzkirche) din Dresda, a avut loc o ceremonie dedicată oamenilor din România. În cadrul acestei ceremonii, participanții au fost informați, în mod concret, despre situația drepturilor omului în această țară, s-au rostit rugăciuni. În România, de multă vreme sînt violate în mod permanent și sistematic drepturile civile, sociale și umane. (...) Fără să se țină cont de toate acestea, Guvernul RDG i-a acordat președintelui din R.S. România, Nicolae Ceaușescu, în anul 1988, ordinul "Karl Marx", cea mai înaltă distincție a RDG. Noi cerem însă: 1. explicarea de către Guvernul din RDG a acestor decizii de neînțeles; 2. retragerea atât a acestui ordin, cât și a altor dis-

tinții ale RDG acordate președintelui Ceaușescu; 3. o distanțare față de politica Guvernului român; 4. o condamnare oficială a masivelor încălcări ale drepturilor omului în România."

La întrebarea dacă prin acordarea ordinului "Karl Marx" se urmărea o intenție anume, Erich Honecker, în interval deja citat, recunoaște în stilul clasic al politrucului că "prin această distincție acordată unor șefi de state doream să stringem relațiile de prietenie între țările respective". "Retragerea ordinului", afirma Honecker în continuare cu un vizibil regret, "era chestiunea consiliului de stat, sub președinția lui Manfred Gerlach".

Reacțiile diplomaților

Diplomații români acreditați în Berlinul de Est, în frunte cu ambasadorul Gheorghe Caranfil, au întocmit cu siguranță rapoarte despre protestele crescînde împotriva lui Ceaușescu. Paza polițienească din fața Ambasadei române a fost întărită, forțele de ordine est-germane intervenind în repetate rânduri împotriva persoanelor care au organizat pichete de veghe. (Apariția ambasadorului Gheorghe Caranfil la marea demonstrație de protest din 23 decembrie 1989, care a încercat atunci să se prezinte printr-o alocațiune grotescă drept "oponent al ceaușismului", a stîrnit huiديوisile participanților.)

În această perioadă critică, cînd liderul român și cel est-german s-au aflat deja într-un stadiu avansat de desprindere față de realitățile înconjurătoare, nu numai mașinăria propagandistică din cele două țări a lucrat din răsuputeri, ci și aparatul

diplomatic. Întregul arsenal de influențare și manipulare a opiniei publice trebuia să creeze iluzia liniștii. Reinbumarea lui Imre Nagy în Ungaria, reformele masive din Polonia, unde sindicatul Solidaritatea se pregătea să preia puterea, continuarea politicii de glastnost și perestroika în Uniunea Sovietică, au contribuit la o mai mare apropiere între dinastia comunistă, Honecker și Ceaușescu. Din documentele descoperite rezultă că Honecker dorea încă din 1980 o intervenție în Polonia. Totuși s-a abținut atunci să formuleze public această cerere. Ceaușescu împărțea aceeași idee, făcînd aluzie la necesitatea unei intervenții militare în Polonia în

1989, cu prilejul sesiunii Comitetului Politic Consultativ al statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, desfășurat la București. Procesele verbale întocmite cu prilejul acestei întâlniri a tuturor șefilor de partid și de stat din țările pactului comunist se află, de asemenea, în arhiva fostului partid est-german. În ciuda apropierii lui Honecker de Ceaușescu, diplomația est-germană urmărea cu suspiciune acțiunile Bucureștiului. (Din păcate, arhivele fostului Minister de Externe au fost transferate după unificare la Bonn. Ele sînt în prezent inaccesibile cercetătorilor.) Într-o notă strict confidențială adresată lui Egon Krenz (cel care îl va înlocui pe Honecker în funcția de șef al partidului), notă întocmită în mai 1989, după întâlnirea (la Moscova) a miniștrilor de Externe ai țărilor din Pactul de la Varșovia, se afirmă, fără nici un comentariu, în stilul vechilor suspiciuni ale RDG față de România, că "și acum România urmărește un curs propriu". Din păcate, întâlnirea reprezentanților Pactului din vara anului 1989, de la București, e consensată doar sub forma unui lung proces verbal. (O stenogramă completă nu s-a descoperit pînă în prezent. Poate și din pricina faptului că, prin îmbolnăvirea bruscă a lui Honecker, care a trebuit să părăsească întâlnirea, s-a recurs la această formă simplă de reținere a celor întimplite în culisele conferinței.) Despre această întâlnire la vîrf a aristocrației comuniste Honecker relatează în interval deja citat, prin prima omului lucit de bună "Aveam dureri mari. Există posibilitatea să fiu operat la fista locului..." (S-a ținut cont de dorința mea și am fost transportat cu avionul-impoi la Berlin...). La 15 august am fost operat. Sesiunea Comitetului Politic Consultativ s-a desfășurat normal. Eu m-am pregătit deja pentru discuții cu secretarii generali ai partidelor prezente acolo, în vederea întâlnirii ce urma să aibă loc seara. Din pricina bolii mele, a fost răsturnat tot programul delegației din RDG. Tovărășul Willy Stoph urma să preia conducerea delegației".

Cît de "normal" a decurs această sesiune relevă tocmai procesele verbale.

Întîlnirea Pactului de la Varșovia - București, 7-8 iulie 1989

În opinia lui Honecker, reuniunea la nivel înalt a Pactului de la Varșovia s-ar fi desfășurat "normal", după cum a mărturisit liderul est-german după ce a fost răsturnat de la putere. Realitatea a fost însă cu totul alta. Fisurile de ordin ideologic dintre cursul lui Gorbaciov și dogmaticii din România, RDG, Bulgaria și Cehoslovacia au devenit vizibile și pentru observatorii străini ai scenei politice răsăritene. Evoluția ulterioară a evenimentelor în blocul răsăriten a confirmat pe deplin supozițiile presei libere, lipsită de informații directe. Iluzia unității blocului s-a spulberat în cursul acestei întâlniri istorice. Cuvîntarea lui Gorbaciov în fața aliaților săi se detașează vădit de punctele de vedere ale lui Ceaușescu, Honecker sau Miloš Jakeš, liderul comunist cehoslovac. Opus liniei gorbacioviste, frontului est-germano-român se lărgeste prin aderarea Cehoslovaciei. Jivkov, fidel liniei moscovite, zălită să adopte o poziție tranșantă. Prin ceea ce va spune la București, el poate fi asociat mai degrabă poziției dogmaticilor decît liniei glastnost, pe care formal o susține.

În cursul reuniunii, Gorbaciov a reliefat necesitatea introducerii unor "standarde internaționale în domeniul drepturilor omului", pentru a preîntîmpina pe oponenții socialismului, care agită lozincă drepturilor omului. Liderul sovietic sugerează omologilor săi din Răsărit să prin introducerea acestor standarde nu ar face concesii față de Occident, dîndu-le drept exemplu practica glastnost-ului, prin care se realizează "armonizarea", "democratizarea" și "restructurarea în URSS". Pentru a-i liniști, Gorbaciov susține că "securitatea societății socialiste din URSS este asigurată față de acțiuni extremiste".

Replcia lui Ceaușescu trebuie să fi depășit cu mult limitele diplomatice. Potrivit procesului verbal, Ceaușescu a cerut ca statele socialiste să acționeze în continuare în spiritul documentelor semnate la Helsinki și să nu permită ca în numele drepturilor omului aceste documente să fie schimonoselte. În același timp, el a criticat conceptul "Casei comune europene", fără a se referi nominal la URSS. Și-a formulat propria teză despre o "Europă unită", respingînd toate încercările hegemoniale.

Radio Delta - "Drumul cel mai scurt către informație"

- F** ● emisiune pivot consacrată actualității
- O** ● oferă mesaje clare și inteligente create special pentru dvs.
- C**
- U** ● vă îndeamnă la acțiune prin informație
- S** ● de luni pînă vineri, între 7⁰⁰ și 10⁰⁰

"Drumul cel mai scurt către informație"

Ion Iliescu/Revoluție și reformă

O istorie fără relevanță

Cartea lui Ion Iliescu are o intrare de efect, un stop cadru pe fuga dictatorului îngrozit de mulțimea dezlănțuită care ocupase piața din fața CC-ului PCR, în 22 decembrie 1989. Imagini concrete, amintiri nude, cine vruite-uri apar însă foarte rar în volumul pus la dispoziție de către Editura Enciclopedică. **Revoluție și reformă** este o carte făcută mai mult din gânduri și din comentarii, din "teorii" asupra evenimentelor sau problematicilor revoluției și post-revoluției.

Ce face Ion Iliescu în decembrie 1989? Urmărește de departe evenimentele de la Timișoara și prevede ce se va întâmpla mai departe, zice el. Până în după-amiază din 22 decembrie, rămâne la editură. După dispariția securiștilor care-l înlău se hotărăște să se ducă la Televiziune, cu gânduri pe care le descrie în cea mai pură emfază marxistă: "Văzând această uriașă descătușare de energii, mi-am spus că lucrul cel mai urgent era de a da coerență mișcării spontane a maselor..." (p. 55). Iar în fața Comitetului Central: "Nu am simțit niciodată cu o asemenea acuitate răspunderea care îmi revenea, nu numai în construirea unei edificii politice, ci, mai ales, de a împiedica conflictele civile care puteau fi extrem de crude" (p. 57). Nu dă nici un nume, nici o informație interesantă despre oamenii din clădirea CC, cu care a acționat ca grup spontan de prelucrare a atribuțiilor puterii. Descrierea acțiunii teroristilor se pierde într-un talismen-balme de interpretări, care dau dreptate tuturor ipotezelor dar nu sprijină nici una. Hotărâre: mutarea președintelui Consiliului al Frontului Salvării Naționale la Ministerul Apărării; iarăși, informațiile din acel punct și din acel moment sînt minime. Motivează decizia de începere a procesului lui Nicolae Ceaușescu și Elenei Ceaușescu, și nu uită să amintească: "Decizia privind organizarea procesului ne-am asumat-o, deci, cu toții" (p. 80).

Prima jumătate a lui '90 este definită ca o perioadă a convulsurilor politice. Demonstrațiile din 12 ianuarie, 28 ianuarie, 18 februarie sînt prezentate pe scurt și fantezic. Și mai scurt, și mai fantezic este amintită contradicția din 29 ianuarie, cea din 19 februarie fiind uitată. Transformarea FSN în partid, o chestiune fundamentală pentru evoluția politică ulterioară, și căruia Ion Iliescu l-a fost principal artizan, este citată în treacă. Despre CPUN are cuvinte aproape în totalitate pozitive. Evenimentele de la Tirgu-Mureș îi oferă lui Ion Iliescu un mai lung comentariu despre activitatea UDMR (din acea perioadă), pe care îl acuză de extremism și îl face responsabil pentru conflict. (El critică, în legătură cu acest eveniment, concepte maghiare pe care UDMR le-a lansat doi ani mai târziu.) În paralel, deplînge etichetarea "Vetrei Românești" drept organizație naționalistă.

Piața Universității este prezentată caricatural, iar alegerile de la 20 mai - lozincard și vanitos. În 13 iunie, cei cîțiva ireductibili aflați încă în Piața Universității ar fi fost "invitați să-și strîngă bagajele"; desafășurarea ulterioară a evenimentelor este povestită în stilul ziarilor pro-FSN de acum patru ani. Depunerea jurămîntului de investitură îi oferă ocazia unor incursiuni teoretice asupra statului de drept și perioadei de tranziție. Face mai multe afirmații uşurătoare la adresa lui Petre Roman - pe care acesta ar trebui să le dezmințită sau să le confirme. O bună amintire îl păstrează în schimb lui Theodor Stolojan. Acordă paralele dintre noua Constituție și Comunicatul către țară al CFSN un spațiu relativ mare, dar reglementările constituționale sînt prezentate unciori greșit. Programul campaniei electorale din 1992, mesajul de investitură, ideea pactului politic și social sînt expuse la nivel de principii. Insistă asupra eforturilor sale de a crea un guvern de uniune națională și pe refuzul CDR și al FSN (PD).

Ultima parte a cărții constă în considerații asupra moștenirii economice negative a ceaușismului, a ceea ce "se poate reconsidera" din trecutul comunist (un trecut care în mod evident îi este apropiat și mental, nu numai prin conjunctura istoriei), asupra diemelor tranziției. Semnificativă este atenția dată creării Institutului Național de Cercetări Economice, condus de Tudorel Postolache. Deplînge graba cu care guvernul Roman și-a impus propriul proiect de guvernare. Liquidarea cooperativelor agricole de producție este calificată drept "o cedare în plan principial" (!) și, de altfel, evoluția proprietății agricole îi provoacă una dintre cele mai acute frustrări.

Fenomenului naționalist îi acordă o pagină și jumătate, numind, ca exemplu proeminent, "mișcarea legionară" sprijinită de "nucleele legionare din emigrarea românească". Mișcările care nu sînt de natură sindicală ar reprezenta "vânt al anarhismului". Capitolul Cum stăm și ce avem de făcut? reia clișeele sale clasice privind revoluția, reforma, evoluția socio-economică din ultimii doi ani.

Ultimul capitol, **România - factor european de stabilitate**, face speculații asupra conceptului de Europă centrală, a sistemului de tratate de la Versailles, reflectînd o necunoaștere a temelor în discuție. Mai evident se simte aici un amestec ciudat de exaltare și frustrare, care dă chiar tonul finalului cărții.

Paranoia legitimității

Cartea actualului președinte al României este impresionantă prin cel puțin două aspecte: prin obvesia legitimității, interesantă sub raport explicativ, și, în al doilea rînd, prin faptul că revelează un cinism de neimaginat, care a trezit deja stupeoare.

Există, în cartea celui ce a câștigat, prin revoluție, poziția cea mai înaltă în stat, o **paranoia a legitimității**. Ea îmbracă tot felul de forme, explică o mulțime din stîngăci și obsesii (cum ar fi nevoia de a-și defini tot timpul meritele), lăsînd sentimentul neplăcut al unei manifestări indecente. "Acest mod de a fi din perioada în care avea funcții de conducere în vechiul regim comunist mi-a atras simpatia oamenilor și a constituit temelii popularității și al autorității morale de care m-am bucurat", scrie Ion Iliescu la pagina 35. El notează, cu minuțiozitate, toate lucrurile de... "poziții", adică cuvîntări în care s-a referit la "necivitatea manifestărilor de triumfalism, apologetică" etc., studiile asupra resurselor de apă și controversele directe cu N. Ceaușescu privitoare la unele proiecte hidrotehnice, în sfîrșit, articolele "cu subînțelese". Evident, nu trebuie să facem abstracție de aceste lucruri, care sînt, în felul lor, niște merite. Dar, scrise astăzi, aceste intervenții în limbaj de lemn cu subtext sau ori caraghios ori ireverentios cînd le compară cu "lucrurile de poziții" care însemnau sacrificiul curat, și total, a unor fete și băieți ce nu împliniseră nici douăzeci de ani în decembrie 1989.

Pe marginea competițiilor politice preferă să dezvolte teorii, prezentîndu-se drept campion al luptei anticorupție, al realismului și reconcilierii naționale. Pentru necazurile celor patru ani de la revoluție împarte vini Opoziției, Guvernului, mentalităților, dilematismului politic a intelectualilor etc., plasîndu-se cînd într-o postură de profesor, cînd asumîndu-și rolul de voință ultimă. Ce este și unde se situează el, Ion Iliescu? Spune în final: "Aparțin acelei categorii de oameni politici care se găsesc în fața a două mari sfidări" (p. 273). Prima,

prăbușirea sistemului sovietic, seism în trepte și la scară multinațională. A doua? (...) aparțin primei generații de oameni politici nevoiți să facă față, pe plan mondial, nu unei simple confruntări între două sisteme (...) ci unui model cibernetic cu (...) (pp. 276-276). Asemenea predecessorului său, lui Ion Iliescu orizontul național pare să nu-i mai fie suficient: acțiunea și rațiunea lui și le vede deja proiectate pe destinul lumii.

Un cinism scandalos

Ce să selectăm, ca exemplu, din aceste incredibile afirmații, pe care Ion Iliescu le pune pe hîrtie cu nonșalanță, de parcă ar putea spera că ele nu vor fi sancționate de istorie?

Ion Iliescu vrea mai întîi să restrîngă datele revoluției, probabil, ca să-și adjuce o poziție fără competitori. Reneagă, din acest motiv, evidentă, locul pastorului Tokés în declanșarea revoltei. "Tot așa cum o poveste este și aceea a pastorului Tokés. (...) Un halou, o aureolă de glorie l-au învăluit însă atunci, fiind -propus- și receptat ca un fel de factor detonator al evenimentelor de la Timișoara" (p. 50). După cum se știe, atunci, în decembrie 1989, pastorul s-a înconjurat de enoriași și a refuzat să plece. "Asta e tot", scrie Ion Iliescu, el, care a ajuns să se alăture sutele de mii de protestatari care l-au precedat de abia cînd Ceaușescu fusese alungat și problema rămăsească: cine culege roadele? Iar nu mult mai departe face această afirmație, atît de jignitoare pentru spiritul multîmii care alungase dictatorii și care era îmbătătită de o bucurie stotierătoare: "Primejdia era însă alta: dănd trîu liber unor tendințe viscerale (...) o explozie prea violentă și total necontrolată putea transforma nemulțumi-

rea populară într-o mișcare sîngerosă, fiecare vrînd să-și plătească polițele, exasperarea generată întorcîndu-se împotriva membrilor de partid și a forțelor de ordine (...) (p. 51). Pe aceeași linie de un cinism scandalos scrie: "În cursul serii (de 21 decembrie, cînd tinerii au fost striviți de TAB-uri și protestarii erau hătîuți ca un vinat) (...) s-au auzit și primele parole de avertiment. Prezențe ici și colo, unități ale armatei și securității păreau fie fără reacție, fie gata de a fraterniza cu revoluționarii" (p. 53). La pagina 59, cînd ajunge în momentul declanșării împușcăturilor, comentează: "(...) mai toată lumea vedea -teroriști- unde nici cu gîndul nu gîndeai (...)". Este în stare să declare că epurarea Securității "depășește cu mult tot ceea ce s-a făcut în acest sens (...) în alte țări". Și "Cei răspunzători de crime (...) au fost puși la dispoziția justiției (...) (p. 84). Explică criticile la adresa puterii pe care o conducea ca expresie a unei "opoziții care se teme să spună DA pentru că nu l-a spus pe NU la timpul potrivit", uitînd că primele contestații răsunătoare au venit din partea celor care au știut să spună la timpul potrivit ceea ce el nu a îndrăznit niciodată. Demonstrația de la 12 ianuarie 1990 contestă, spune Ion Iliescu, "două dintre măsurile fundamentale democratice (...) desființarea pedepsei cu moartea și garantarea libertății de opinie și de asociere" (p. 96). Afîrnă, nici mai mult nici mai puțin, că pe 28 ianuarie 1990 mulțimea ar fi atacat sediul Guvernului. La pagina 220 scrie: "Își făcea, totodată, loc o idee stranie, bolnăvicioasă, după care (...) lumea trebuie să trăiască sentimentul unei culpabilizări generale". Sugerează că mișcarea din Piața Universității ar fi fost manipulată din afară, amintind de mișcări similare din Belgrad, Sofia, și de sume "considerabile" vîrsate de către National Endowment for Democracy; din ea ar fi făcut parte iacobini "care ar fi pus cu ușurință la zid zeci de mii de oameni" și "mulți studenți care exprimau cea mai neînduplecată intrasiguranță față de generația părinților lor" (p. 125). Și cum se poate califica acest comentariu, demn de un activist asumuților de conflicte, despre "intelectuali care (...) demisionaseră de la funcția lor socială în timpul dictaturii și resimțeau poate (...) nevoia unei renașteri, mai puțin evidentă pentru alte categorii sociale care s-au achitat de funcțiile lor (...) (p. 126)?

Refacerea proprietății în agricultură ar fi însemnat: "(...) să dărîmăm, să demolăm și să se tragă pămîntul chiar și de sub case" (p. 230). De fapt, paginile despre primii pași ai reformei sînt o gafă contraproductivă; ele te conving că toate deciziile curajoase care au atacat structura de fond a vechiului sistem de producție au fost luate în opoziție cu voința lui. Minciuni emite Ion Iliescu despre evenimentele din iunie 1990. Manifestanții din 13 iunie ar fi luat puști și cartușe din clădirea prefecturii de poliție; Ion Iliescu sugerează că aceștia ar fi tras focurile de armă în urma cărora au căzut victime. Ca și altădată, respinge ideea că el ar fi chemat minerii în Capitală, mineri care "n-au fost în stare să suporte cuvintele jignitoare care le erau, uneori, adresate" (p. 138). Și tot din nou: "exploatarea politică a acestor evenimente de către opoziție (...) a mînjit în mod nedrept imaginea țării (...) (p. 139). O altă minciună ineficabilă, de astă dată în legătură cu revenirea minerilor în septembrie 1991: "Alianța Civică (...) a procurat un număr de camioane și, cu drapelule sale desfișurate, li îndemna pe minerii care se îndreptau spre gară să se reintorcă în oraș" (p. 155).

Uitînd de milionul de locuri de muncă promise în timpul campaniei din 1992, scrie: "A fi făcut promisiuni ce nu erau realizabile, ar fi însemnat, pînă la urmă, să te joci cu viața oamenilor, cu destinul național" (p. 171). Cel care amintea cu teroare anticomunistă, cu revenirea moșierilor etc. adaugă: "M-am făcut a nu observa că preferința duelului de săbii o întrece pe cea a dialogului" (p. 185).

Conform propunerii sale, formarea guvernului FDSN s-ar fi făcut "îndeosebi pe criterii de competență" (p. 189).

Deplînge, cu o frecvență psihanalizabilă, "prelungita lipsă de autoritate a unor instituții ale statului". Declamația finală privind evoluția mentalităților în lumea de astăzi, care-l face pe om "să-l considere, să-l înțeleagă și să-l respecte pe celălalt prin prisma a ceea ce-l deosebește de el și nu prin ceea ce are în comun, să-l facă neapărat să-și semene" (p. 276), găsește în obsesia precedentă un excelent contrapunct.

Intr-un număr din Dilema (Ne-simțirea, 79/iulie 1994), Andrei Pleșu face următoarea observație, de esență, cum spune chiar el: "(...) în forma ei matură, critica de artă se justifică prin generalizată afirmativă, prin ceea ce apără și consacră". Dar în fața unei apariții cum este cartea mistificatoare a lui Ion Iliescu nu ai cum să fii generos. Nu ai ce să aperi și nu ai ce să consacrî. Este o carte de un cinism aberant. Este cartea care mă face să cred că pentru faptele condamnabile ce se vor ascunde de autor, chiar prin paginile ei, este vinovat, în proporție decisivă, chiar autorul.

GABRIEL ANDRESCU

“Estul se prezintă Vestului” – “Europa, Europa”

Aşa se intitulează enorma expoziție consacrată “Secolului artelor de avangardă în Europa Centrală și de Est”, deschisă acum la Bonn, în sălile, și ale immense, numite “Kunsthalle”, săli oficiale ale conducerii Germaniei. În acest context, expoziția are, deși nu mărturisite, certe conotații politice. Ideea alcătuirii ei – în intenția organizatorilor exhaustivă – a pornit de la dorința de a arăta “toate acele impulsuri, care au venit și vin de la Răsărit”. De aceea, expoziția include, alături de arta plastică, arhitectură, literatură, teatru, muzică, film, artă fotografică, artă video. În același timp se vrea, ținând seama de noile raporturi politice Est-Vest, să se ofere o paralelă plauzibilă celebrei expoziții itinerante din 1981, “Arta Occidentului”, concepută la Köln de Karl Ruhrberg – consilierul actualiei manifestări. Dar cum o face?

Sînt aproape două decenii de cînd interesul pentru arta de avangardă a anilor ‘20-‘30 prilejuește un mare număr de expoziții, la început mai mici, apoi din ce în ce mai ample, cu lucrările reprezentanților diferitelor curente: izolat, și cu cite un nume din Est, mai ales rusec. Pentru prima oară, în 1977, în seria organizată sub auspiciile Consiliului Europei, expoziția “Tendințe ale anilor ‘20”, din Berlinul de Vest, cuprindea substanțial contribuții aduse în toate domeniile artei – de artiști polonezi, cehi, unguri, ruși, ucraineni, și – tot pentru prima oară – citiva români din țară – pe lingă cei stabiliți în străinătate: Brăncuși, Victor Brauner, Arthur Segal. Desigur că numai cu lucrări care existau peste hotare eforturile făcute atunci de Ion Pop și de subsemnata, de a aduce și din colecțiile noastre cite ceva, au fost zadarnice. A urmat în 1978-1979 expoziția pariziană “Paris-Berlin”, de asemeni cu un număr restrîns de artiști români și tot cu lucrări externe. De atunci și pînă acum prezențele românești în expoziții de acest fel – abstracție făcînd de Biennalele din Veneția cu artă contemporană – nu au mai fost semnificate. Bibliografia din revistele

românești de specialitate – referitoare la mișcarea interbelică de avangardă, publicată în anii ‘60 și ‘70 – nu prea ajungea nici ea în bibliotecile specializate. Am avut personal ocazia să constat că nici la Institutul de Istoria Artei al Universității din Köln, nici la cel, foarte bine dotat, din Saarbrücken, nici la celebra bibliotecă de artă a Universității Harvard – citez doar atît – nu existau, la sfîrșitul anilor ‘80, revistele românești de artă.

Între timp a avut totuși loc la București răsănătoarea expoziție a avangardii românești din anii ‘20-‘30, pregătită cu mult timp înainte. În condițiile noastre, bine cunoscute, expoziția n-a putut însă avea un catalog, ceea ce multora li s-a părut a fi un lucru fără importanță, dar care astăzi apare în toată nocivitatea lui, ca și alte “renunțări” de același fel. Într-adevăr, pentru documentarea celor doi organizatori ai actualei expoziții “Europa, Europa” de la Bonn – domnii Ryszard Stanislawski, fostul director polonez al Muzeului de Artă Modernă din Łódź, și Christoph Brokhaus, director al muzeului Wilhelm Lehmbruch din Duisburg –, ca și pentru zecile de colaboratori din toate țările participante, catalogele expozițiilor de seamă au constituit instrumentul de bază, indispensabil pentru coordonarea de ansamblu a atîtor opere diverse. Neavînd la îndemînă astfel de documente privitoare la arta românească în afara celor – inclusiv monografi – despre unii artiști români stabiliți în Franța, Germania sau Elveția, organizatorii s-au mulțumit cu acestea din urmă. Nu înseamnă că trebuie neapărat să fi un pasionat al artei de avangardă și nici un adept fără rezerve al unui concept foarte radical al avangării artistice pentru ca să-ți dai seama că, în condiția accentelor politice marcante și de mare actualitate ale expoziției de “artă avangardistă a țărilor din centrul și răsăritul Europei”, o prezență consistentă a artei românești ar fi fost nu numai normală, dar și foarte însemnată. Dacă n-ar fi dect să ne referim la cuvîntele lui Johannes Rau, impor-

tant om politic german, susținător al expoziției, care îl citează pe Schlegel cu acel concept al “Statului invizibil al unei comunități europene”, lansat încă din secolul trecut, iar apoi vorbește despre apariția “unui spirit european de echipă”. Expoziția aceasta, adăuga Rau, “și-a propus să scoată la lumină participarea artiștilor din Europa Centrală și de Est la arta secolului nostru și s-o cinstoască după mulți ani de marginalizare, uitare și izolare”. Metoda de a o face a fost libertatea lăsată fiecărui capitol al expoziției de a-și recomanda singur caracteristicile particulare. Că un compartiment românesc cuprinzător ar fi avut, în acest context, un caracter personal și simptomatice pentru evoluția actuală, mult extinsă și mai suplă, a conceptului de avangardă, nu încapă nici o îndoială. Întîndu-se acest adevăr, Petra Kipphoff, unul din criticii germani de prim rang, cronicară “in titre” la revista “Die Zeit”, observă că, deși rolul lui Brăncuși a fost de o importanță decisivă și operele lui – inclusiv cele tirizii – devin un “reazem” al expoziției, prezența lui nu poate acoperi întreaga contribuție a unui capitol artistic desfășurat local, în țara respectivă și în condițiile ei specifice de viață și mentalitate. Trebuie să adaug că întînderea expoziției pe intervalul cronologic dintre 1900 – începutul li fac simbolistici – și 1980 – închiderea o fac curentele zilei – ne pune și mai acut o întrebare cu privire la locul și mediatizarea expozițiilor de artă contemporană românească în străinătate. Alegem locurile cele mai favorabile? Le facem publicitatea cu cele mai rezolvabile șanse? Sau cumva de dragul francofoniei ori, în alte țări, flatați de relații bincoitoare de ordin secundar ratăm șansele de a fi prezenți cum se cuvine totemai la manifestările de adevărat prestigiu și interes politic major? Iar ideea că fotbalul și copiii supradotați pot rezolva în întregime celebrația și meritele noastre are în ea și un grîntu mare risor de iluzie. Fotbalul – orielt de pasionant – înca nu a ieșit din condiția de “joc”, și nici micii supradotați din condiția de promisiune. Un secol sau măcar citeva decenii de cultură artistică modernă nu merită și ele – poate în primul rînd – dreptul la mesajul util al seriozității, al împlinirii și la sprijinirea lui efectivă?

AMELIA PAVEL

Stagiunea teatrală 1993-1994

O stagiune înregistrează și bune și rele. O primă constatare este că “tranziția” are repercusiuni și în acest domeniu. În “economia de piață”, cînd cortina nu se ridică seară de seară, iar gongul bate doar în anumite zile ale săptămîinii, prea puține teatre s-au dovedit realmente “active”, majoritatea din capitală. Bucureștiul continuă să polarizeze efervecența mișcării teatrale (cită estel), chiar dacă și provincia naște spectacole, citeva remarcabile. Precum **Săptămîna luminată** de la Naționalul clujean, montare de referință datorată lui Mihai Măniuș, care, pe fondul eresului ce l-a inspirat pe Mihail Săulescu, a creat o *imago mundi* ce eliberează umorile maligne prin “demingia ludică”.

În schimb, spectacolul Teatrului Bulandra cu **Antigona** de Sofocle, în regia lui Alexandru Tocilescu, este conceput evident în perspectiva katharsis-ului antic, chiar dacă adoptă o formulă iconoclastă sugerată de muzica de jazz, ce preia rolul generic al *raisonneur*-ului. Corul a impus o prezență erodată de autoritatea arbitrară a liderului totalitarist: o lectură controversată, dar care avea să-și aile confirmarea valabilității în incinta sacră a Epidaurului, locul de origine al Teatrului însuși.

În spiritul detașării ironice de inapetență pentru sentimentul tragic, în ciuda tragediilor realității, amendarea derizoriului existențial prin deriziune este comună și antologicele montări a Cătălinei Buzoianu, **Pescărușul**, la Teatrul Mic: excelenta decriptare psihanalitică a acestei piese ceboviene ne sugerează răsturnarea valorilor în vremuri de criză și degradarea relațiilor umane gravitate de supra-matrua instinctului.

O grandioasă montare *en abime* a conceput Victor Ioan Frunză pentru **Satyricon** – un permanent *racocuri* prezent/trecut vizînd decadenta lumilor peroniene, mai ales într-un climat favorabil anomaliilor: atît de actualul roman al lui Petronius adus pe scena Naționalului clujean a ajuns la Naționalul bucureștean defavorizat datorită unor dificultăți tehnice, atenția fiind captată doar de luxurianta ilustrație a doctrinei hedoniste.

Riscîntă din start – pentru că implică sacrificarea la propriu și la figurat a subtextului – a fost transparența scenică a unei cărți excepționale, “Numele trandafirului” de Umberto Eco: pe prima scenă a țării, Grigore Gontu a operat (fără acordul autorului, ceea ce a “onorit” spectacolul la avangardieră) un decupaj interesant, impresionantă fiind soluția plastică, aton-teinglobatoare – catedrală.

Aberația instalată în cotidian constituie leit-motivul multor opere dramatice universale, la care s-a apelat ignorîndu-se piesele românești originale. Structurat pe alienarea burlescă, scenariul lui Alexa Visarion pentru **Steaua fără nume** la Naționalul bucureștean servește de exemplu pentru ceea ce ar putea descoperi regișorii pasionați în dramaturgia autohtonă de ieri sau de azi. Texte de valoare incontestabilă, precum “Evangheliști” sau “Spitalul special” (ambele laureate UNITER), ar fi trebuit să fie înscrise în repertorii. Dar o altă observație se referă la absența quasi-totală a unei autentice politici repertoriare. Se dă curs mai degrabă propunerilor directorilor de scenă, care și urmează doar propriul program (în cazurile fericite), fără să fie preocupat și de potențialul actorecic care se cere imperios valorificat. Măcar în virtutea eficienței materiale imediate, știut fiind că protagoniștii-vedete sînt principalul ntu al succeselor de casă gen **Paricel** lui Horațiu Măllele, excelent profesionist, interpret și regizor, sau **Printul negru**, cu Ștefan Iordache într-un moment de relaxare. **Poveste de iarnă**, deși a fost “o comandă japoneză” (pentru Festivalul Shakespeare de la Tokio, unde a și trezit mare entuziasm), are meritul de a fi folosit garnitura tinăra a trupei Bulandra, căreia i-a convenit de minune farsa – formula aleasă de Alexandru Dărie pentru delicata “dinamitare” a orgoliului absurd și a autorității iluzorii ultragiante. Cu o distribuție feminină mobilizînd toate generațiile Naționalului bucureștean, Felix Alexa a lucrat simplu și elegant, revîlînd, în Casa Bernardi Alba, piesa lui Lorca, o agonizantă monadă a rîului existențial.

Comentariul cerebral aplicat promiscuității latente conferă valoare actualizării dramei lui Tennessee Williams, **Orpheus Descending**, montată și interpretată de Adrian Pinteș la Teatrul romano-american.

Inventivitatea abordării classicului Moliere stîrnește hazoase reflecții pe marginea vieții rutiniere, **Sganarelle** – spectacolul de la Odeon al lui Dragoș Galgociu – avînd ca subiect schizofrenia, temă disimulată și în montarea sa de la Theatrum Mundi, **Călătorie spre Ierusalim**, care vizează duplicitatea, farsescianul din Anglia lui Roy MacGregor.

Moartea inocenței e simbolice figurată de Gelu Colceag în finalul la **Victor sab copiii la putere**, piesa lui Roger Vitrac, intruziune lucidă și fantezistă a angoselor în zilele noastre.

În stagiunea aceasta au putut fi aplaudați pentru creații memorabile de prim plan – Valeria Seciu, Mariana Mihut, Laura Jianu, Onna Pelea,

Dana Dogaru, Ion Carmitru, Adrian Pinteș, Marian Rălea, Marius Bodochi, Claudiu Istodor, Marius Stănescu, Radu Amzaulescu, Cornel Scripcaru, Mihai Constantin, Radu Beligan – sau plan secund – Irina Petrescu, Irina Movilă, Emilia Popescu, Rodica Negrea, Dorina Lazăr, Magda Catone, Coca Bloos, Florian Pittig, Mircea Albușescu, Claudiu Bleont, Maia Morgenstern a strălucit într-un recital minunat **Lola Blau** la TES. În proporții mult mai modeste, regretatul George Constantin la Nottara și-a luat rămas bun în **Scrisori de dragoste** (unde însă generozitatea-i caracteristică l-a făcut să-i dea înțietate partenerii Irina Mazanitis), nu în **Avarul**, ratat nu din vina sa.

Lista nereușitelor stagiunii e mai lungă, și cu atît mai grav eșecul atunci cînd inițial viziunea era incitantă. De exemplu, o dispare a forței regionale a debutosul spectacolul de la Teatrul Mic cu **Peer Gynt**, care în riguros orchestrate distribuții paralele ar fi putut prileji două interpretări prestigioase lui Dan Condurache și Cristian Iușeb. Așa cum și **Platonul** la Naționalul bucureștean, lipsit de o concepție regională, nu a putut fi salvat totuși de jocul lui Ovidiu Iuliu Moldovan, care nu a avut cum să redimensioneze singur întreaga reprezentare.

Ca semn al mereu necesarei revigorări, trebuie salutată inițiativa UNITER de a-l invita pe Andrei Șerban să susțină la Arad, în luna august, un **workshop** ce se înscrie într-un program mai amplu, intitulat “Alternative”. Excelent preambul la stagiunea următoare.

IRINA COROIU

EDITURA GIANA

Zvezdomir MARINOV
Mocirla

– Dacă Iisus bate la poarta ta, îl recunosti? –
Citiți **Mocirla** – ultima apariție în editura “Giana” din seria de cărți a lui Zvezdomir Marinov, o oglindă neiertătoare a societății de azi, imaginea gândurilor și a faptelor acestei lumi.

Semnale de alarmă lansate în eter. Cine să le audă?
Incognito pe Terra, Ispita,
Plegierii, Templerii, Mocirla sau – “Cum poți să-i ajuti pe alții să găsească răspunsuri la întrebări pe care refuză să și le pună?”

Regina Sinziencilor, Templerii, Mocirla sau – “Cum poți să-i ajuti pe alții să găsească răspunsuri la întrebări pe care refuză să și le pună?”

CONSTANTIN C. GIURESCU/

Cinci ani și două luni în penitenciarul de la Sighet

"Prezint un document asupra celor petrecute la Sighet (...) Cartea e închinată memoriei celor peste 60 de colegi care își dorm somnul veșnic pe malurile Izei. Am scris această carte fără ură și fără părtinire (...), neurmărind nici efecte literare, nici politice. E un simplu testimoniu ce urmează a fi folosit de istorici viitorului."

Acest fragment cu valoarea unui epitaf este desprins din Memorialul celor 1886 de zile (5 ani și două luni) "petrecute" în infernul Penitenciarului din Sighet. Document elaborat de profesorul C.C. Giurescu în primele luni (păru) după eliberarea sa din închisoare, luni de domiciliu obligatoriu în comuna Măzăreni, județul Brăila. Plecarea la București, 25 noiembrie 1955, coincide, aproape, cu încheierea mărturiei sale - 12 noiembrie 1955, uimitoare prin obiectivitate, echilibru, concizia și sobrietatea relatării.

Lecția de istorie pe care o oferă astăzi tuturor profesorul C.C. Giurescu - și, mai cu seamă, "istoricilor de serviciu", fabricați în academiile roșii - este exemplară prin curaj, luciditate și autenticitate documentului. (Pentru a fi "păstrat", Manuscrisul Sighet a fost, aflăm din relatarea istoricului Dinu C. Giurescu, mai întâi îngropat de avocatul Nicolae Caracalescu în grădina casei părintești de pe Calea Călărășii, iar după moartea istoricului, 13 noiembrie 1977, "însemnările" au fost încredințate profesorului Paul Michelson, Huntington College, Indiana SUA, unde sînt și în prezent, volumul tipărit de editura Fundației Culturale Române, utilizînd o copie xerostată.)

Gheorghe I. Brătianu (1898-24/25.04.1955, cetatea 73), doctor în literă, filosofie; Cernăuți, Paris; profesor universitar la Facultatea de Litere din București

Autoritatea celui care, prins în mecanismul istoriei, victimă și martor, totodată, are puterea de a descrie și evalua, din interior, declanșarea sistemului totalitar, al cărui unic act de naștere și carte (negră) de identitate va rămîne inaugurarea închisorii politice și a lagărelor de muncă forțată, transformînd treptat România într-o colonie penitenciară, este copleșitoare.

Istorie prin vocație și conștiință, nealterat moral în pofida regimului de detenție inuman și a umilțelor inimaginabile la care a fost supus sistematic, C.C. Giurescu redactează sub ochii Securității un document esențial pentru cunoașterea istoriei moderne a României, riscîndu-și libertatea și, în aceea epocă, viața. Totul pentru a păstra intact adevărul istoric: exterminarea elitei românești în penitenciarul din Sighet.

Dacă nazismul și-a "selectat" victimele pe care le-a ucis în masă, după criteriul monstruos al rasei, în schimb comunismul și le-a "ales", la rîndul său, utilizînd aberant criteriul valoric. El a sacrificat tot ceea ce constituia valoare în orice domeniu (atunci cînd nu putea să și-o aservească!), tot ceea ce depășea mediocritatea.

După ocolul arstării, întîlnindu-se în duba Securității care îi ducea spre Sighet, "colegii" de detenție ai profesorului C.C. Giurescu nu încercînd să descolpe pentru ce faptă se află acolo, un al doilea șoc: ei toți reprezintă o elită, aceasta este vina lor imprescriptibilă: valoarea.

Componenta grupului din duba Securității, subliniază istoricul C.C. Giurescu, arată clar caracterul măsurii luate: nu e vorba de un act privind anumite persoane, pentru eventuale vine personale, ci de o categorie întreagă: foști înalți demnitari, miniștri secretari și subsecretari de stat, aparți-

nind tuturor partidelor și formațiunilor, și foști șefi de partid, minus, bineînțeles, aceia care s-au înscris în Partidul Comunist sau în exrescensele acestuia, ca Frontul Plugarilor sau Partidul Național Popular.

"Manuscrisul Sighet" are trei părți ce "respectă" cercurile infernului comunist, instituit la puțin timp după abolirea monarhiei, în decembrie 1947: Arestarea, Penitenciarul din Sighet, Addenda

Mărturia istoricului C.C. Giurescu este însoțită de trei Anexe. Primele două, întocmite chiar de profesor, cuprind: lista demnitarilor morți la Sighet (cuși prin infometare, tortură, bătăi) - 50 și lista demnitarilor întemnițați la Sighet - 97, în cinci ani și două luni: 6 mai 1950 - 5 iulie 1955. O a treia listă (Anexa 3) cuprinde nume de episcopi, profesori universitari, preoți militari în număr de 47, zece dintre ei morți la Sighet, cu care istoricul C.C. Giurescu a fost întemnițat, dar despre care el nu a știut.

Alături de numărul demnitarilor încarcerate la Sighet, aproape 200, primul capitol, Arestarea, este cel mai tragic din întreg memorialul.

Suspendat din 1948 de la Facultatea de Istorie, unde a fost profesor 22 de ani, istoricul C.C. Giurescu este arestat în zorii zilei de 6 mai 1950, odată cu lotul foștilor demnitari. Securitatea descinde în bucuresta sa din strada Berzei nr. 47 la ora 4 dimineața. Brutele "roșii", aidoma celor "verzi", care l-au ucis cu bestialitate pe Nicolae Iorga în urmă cu un deceniu, îngruzo-se întreaga familie. Politetea englezescă și calmul profesorului se vor confrunta cu violența, aroganța și prostia uneltelor regimului.

Cît își face dușul, pregătindu-se de plecare, ușa băii rămîne deschisă, iar unul dintre agenți nu-l slăbește din ochi, țînd o mină în buzunar pe revolverul ascuns. Ultimele cuvinte ale soției, tu rentrez, vor fi rostite sub privirea aceluiași agent ce profanează momentul despărțirii.

Clipele de la Interne, de un tragism dens, sînt sugerate cu sobrietate și discreție. Cel care și-a petrecut o jumătate din existență studiînd este tratat de agenții Securității ca un criminal periculos. Purtat dintr-un birou în altul, profesorului i se pun la ochi niște ochelari cu lentile de tablă neagră. Este lăsat apoi să aștepte două ceasuri fără nici o explicație, supravegheat de "o namilă de om cu niște mâini de strangulator de meserie". Cînd toate formalitățile au fost încheiate, i se confiscă mai întîi ochelarii de vedere: "nu vei mai avea nevoie de ei", spune cel care a învățat probabil de curînd să scrie. Apoi, verigheta este aproape smulșă din deget, firește, conform regulamentului. Cu un dramatism stăpînit, profesorul notează: "E lucrul care mă doare cel mai mult, am impresia că sînt rupt de familia mea, de soție și de copii."

Autorul istoriei românilor primește un număr, el va fi de acum înainte deținutul cu numărul 7, noua identitate oferită de regimul democrat popular unui cărturar pur sînge. Încadrat de doi agenți, istoricul C.C. Giurescu urcă în duba Securității. Vehiculul, sinistru, este descris cu precizie și "detasare": "Pătrund într-un culoar central; în stînga vîd cinci boxe individuale ocupate, se pare, (...), în dreapta, la mijlocul culoarului este o ușă care dă într-un spațiu lung și strîmt, echivalentul boxelor din partea cealaltă. În acest spațiu e o banchetă de lemn pe care ne așezăm unul lîngă altul."

"Camarazii" de drum ai lui C.C. Giurescu vor fi Napoleon Crețu, Radu Portocală (operat de stomac în urmă cu două săptămîni), Pantelimon Halippa (făcuse închisoare și sub ruși, nu "credea" că o să facă și "sub ai lui"), generalul Racoviță-Jandarnul, Manolescu-Strunga, generalul Samsonovici (datîns în luptele de la Mărășești!), Tancred Constantinescu, Al. Popescu-Necăști, Dumitru Alimănișteanu, Gheorghe Tătărașcu, Gh. I. Brătianu, Bebe Brătianu și Petre Bejan.

În drum spre Sighet, o singură idee, devenită obsesivă, îl terorizează pe deținut: aceea că vor fi, cu toții, deportați în URSS. Această ipoteză sumbră îl face pe unul dintre demnitari (Napoleon Crețu) să-i spună profesorului Giurescu: "Să nu riți de mine, dar dacă trecem dincolo, peste hotar, aș vrea să sîrut pămîntul țării, înainte de a-l părăsi."

Răspunsul profesorului Giurescu, bărbătesc și laconic: sublinează dorizorul patriotismului "contemporan" al multor "demnitari" de astăzi: "Cum îți începui că aș putea ride de a asemenea gest?"

Arestații vor fi supuși înainte de a se cufunda în iadul penitenciarului unei ultime cruzimi gratuite: "Așteptăm aici cam o jumătate de ceas - notează din nou cu "detasare" profesorul Giurescu - într-o căldură infernală. Agenții au închis ambele uși ale dubei așa încît, din cauza pereților de metal încălziți și a lipsei de curent, temperatura crește continuu; trebuie să fie circa 40 de grade Celsius; chiar și respirația a devenit grea."

Iuliu Maniu (1873-05.02.1953), arestat la 75 de ani, a fost condamnat la 154 ani de muncă silvică

Într-o altă dobă ce va sosi în după-amiaza aceleiași zile, 7 mai 1950, agenții au excelat în bestialitate. Vehiculul nu s-a oprit în cursul nopții deloc, iar gardienii se prefăceau, la intervale regulate, că își încarcă armele, sugerînd că a venit momentul execuției. Pe drum, generalul Ciboski a avut un șoc nervos. A murit la scurt timp după sosirea la Sighet. Romulus Pop, șeful Comisariatului pentru refugiați în timpul guvernelor Sănătescu și Rădescu a fost adus de la Gherla la Sighet cu cătușele la mâini și ochelari orbi.

Tratamentul brutal și cinic al agenților pe tot parcursul drumului, de la București la Sighet, a constituit doar un preambul al cosmarului instituit în penitenciarele românești, nenunțate și "foarte" diverse, prin metodele de reeducare și exterminare.

"Acum se scrie altfel istoria românilor", la această replică a ofiterului de securitate, profesorul C.C. Giurescu răspunde, la rîndul său: "Se poate, dar istoria noastră rămîne una singură."

Cum a scris în realitate partidul comunist, începînd cu deceniul cinci, istoria modernă a României, care este adevăratul său chip, descoperim cu ororă și revoltă, în capitolul Penitenciarul din Sighet.

Pentru a putea evalua astăzi cu justete dimensiunea ororilor făptuite la Sighet, dar și pentru a înțelege deservicului uriaș adus națiunii române prin dispariția prematură a unor personalități (și este suficient să ne gîndim numai la Gh. I. Brătianu!), trebuie să reamintim faptul că demnitatea de care se bucura acest grup de elită al societății românești nu fusese "facilitată" de vreun privilegiu (origine, bogăție). Ea era expresia înaltă a unei selecții riguroase a valorilor spirituale, morale. Majoritatea demnitarilor încarcerate la Sighet aveau cel puțin 2-3 licențe (cite un doctorat) obținute în universități de prestigiu din întreaga Europă: Budapesta, Viena, Roma, Bruxelles, Paris. În cazul reprezentanților de elită ai armatei (ofitieri, generali) acest prestigiu era dublat și prin tributul de sînge, unii dintre ei, combatanți în ambele războaie.

În orice stat civilizată aceste personalități ar fi fost considerate, prin valoarea și serviciile aduse țării, Providența însăși a națiunii. Oricare guvern din lume, respectîndu-se pe sine, i-ar fi acoperit cu onoruri. Regimul comunist, în schimb, a încarcerat elita, creierele strălucite ale națiunii, într-ună dintre cele mai cumplite temnite ale României.

Meritul istoricului C.C. Giurescu este acela de a fi oferit posterității, prin mărturia sa, un act de acuzare exemplar. El a făcut un scurt istoric al penitenciarului, a oferit schema, dimensiunile și dispunerea celulelor - totul pentru a ne sugera riguros cu care au fost "gîndite" posibilitățile de izolare absolută și mijloacele de tortură. Pentru a ne face să ne imaginăm inimaginabilul. Acestă condensată "monografie" a ororii cuprinde șirul, înfinit, al corvezilor, "gramajul" meselor, eterna zeamă de arpacă, apa caldă cu nume de ceai. Mai presus de toate era însă bestialitatea dezlănțită a gardienilor, dispuși adesea să-i pună "să curețe cu limba" pe un Brătianu, un Giurescu, un Iuliu Maniu, șirul ar putea continua, planșele toaletelor acoperite, cum notează cu omenescă pudoare profesorul Giurescu, "cu un strat de lichid de 1-2 cm".

Drama celor 200 de personalități încarcerate la Sighet, "cumulată" cu numărul încă "neprecizată" al victimelor din închisorile politice de pe întreg teritoriul României dezvaluite, fără drept de apel, terifiantul lagărelor comuniste care, la seară europeană au făcut cel puțin tot atîtea crime ca și acelea naziste.

VIOLA VANCEA

MARIAN CHIRIAC

Rwandocidul

Rwandezii vorbeau despre țara lor ca despre Elveția Africii. Turiștii veneau aici îndoșeși pentru gorilele de munte, un animal rar, ca și pentru peisajele deosebit de frumoase. Acum, acest stat african e doar un teritoriu al morții. În ultimele luni, sute de mii de oameni au fost hăcuți fără milă, obligați să-și părăsească locurile natale, să sufere de foame și sete. Totul fără a mai pune la socoteală holera, febra tifoidă și malarie. Rwanda este litania unui secol 20 al barbarismelor, alături de Angola, Sri Lanka, Liberia, Nagorno-Karabakh sau Bosnia.

Nebunia a început imediat după seara zilei de 6 aprilie, când președintele Juvenal Habyarimana a fost victima unui atentat. Soldații gărzii prezidențiale, împreună cu grupuri masive de tineri infierbântați, au ieșit pe străzi și au început să ucidă la întâmplare, dar numai membri ai minorității Tutsi. Liderii acestora sînt pur și simplu vinuți, trei miniștri aparținînd aceluiași trib sînt la rîndul lor arestați. La nici două zile după aceasta, premierul Agathe Uwilingiyimana, adeptă a reconcilierii naționale, moare într-un atentat dubios. Cel puțin 11 militari belgieni din forța ONU de menținere a păcii sînt executați. În replică, rebeli înarmați, aparținînd Frontului Patriotic din Rwanda (FPR), intră în luptă deschisă cu forțele guvernamentale. Apar primele mărturii despre crime de neimaginat: zeci de oameni uciși înăuntrul bisericilor unde căutaseră adăpost, copii și femei spintecate cu machete (cuțite mari folosite la defrișat). Zile bune, pe străzile capitalei Kigali au circulat camioane folosite la colectarea gunoierului și buldozere Caterpillar care acum strîngeau corpurile celor morți, spre a fi duse în gropi comune.

Frontul Patriotic continuă ofensiva, care în 3 iulie se soldează cu cucerirea capitalei, preluînd totalitara controlul asupra întregii țări. Liderul FPR, generalul Paul Kagame, adoptă din fericeire o atitudine conciliantă, propunînd funcția de premier politicianului Faustin Twagiramungu (aparținînd aripii moderate a majorității etnice hutu), dar păstrînd pentru sine alte funcții-cheie: ministru al Apărării și vicepreședinte al republicii. Tot FPR numește în 18 iulie și noul șef al statului: Pasteur Bizimungu, un alt etnic hutu. Este evidentă intenția noului administrații rwandez de a da asigurări populației majoritare că nu are de ce să se teamă cu schimbarea regimului.

Noul guvern de la Kigali a oferit de atunci numeroase garanții că dorește reconcilierea. Paul Kagame declara recent: "Ofertim tuturor cetățenilor certitudinea stabilității și a securității". Dar tot el adăuga că "unele persoane au mîinile pătate cu prea mult sînge, și vor trebui să dea socoteală pentru asta". Pînă la încheierea definitivă a conflictu-

lui, Rwanda rămîne o țară pe jumătate populată cu umbre. Ale celor morți.

Conflictul din Rwanda a căpătat dimensiuni apocaliptice. Principalele mijloace de informare în masă transmit de acolo imagini terifiante ori cifre incredibile: sute de mii de morți în doar cîteva luni, două milioane de refugiați. Dar nu numai atrocitatea impactului mediatic "problema rwandeză" a devenit nu doar o simplă chestiune zonală. Conflictul interetnic dintre Hutu și Tutsi este o afacere care afectează direct chiar marile cancelarii sau organismele internaționale.

Genocidul din micuța țară africană a reieșit în răși incapacitatea marilor puteri de a-și asuma responsabilitatea în prevenirea haosului și a conflictelor. Un nou semn al Noii Dezordini Mondiale, după exemple recente din Bosnia-Herțegovina și Somalia. În urmă cu mai bine de două luni, la începutul confruntărilor din Kigali, în Rwanda erau staționate unități ONU cu un efectiv de peste 5.000 de militari. Intervenția lor hotărîată ar fi putut stopa în fașa masacrelor intertribale, numai că forul decizional al Națiunilor Unite, Consiliul de Securitate, hotărîrea retragerii trupelor invocînd neintervenția ONU într-un conflict apreciat ca strict intern. Pe urmă, Franța își asumă rolul principal în regiune prin derularea operațiunii "Turquoise", respectiv trimiterea unui contingent de 2.300 de soldați care, oficial, aveau misiunea de a crea zone de siguranță de-a lungul graniței de vest a Rwandei. Numai că forțele speciale, parașutiștii și comandourile Legiunii Străine, erau de fapt unități de luptă, nepregătite pentru prestarea unor ajutoare umanitare.

Intervenția ordonată de potențată de la Matignon nu a putut avea totuși o tentă strict umanitară, știut fiind faptul că Rwanda aparținea sferei de influență franceze, iar precedentul guvern de la Kigali, ca și milițiile tribului Hutu (responsabile în cea mai mare măsură de crimele comise) s-au bucurat de sprijin nemijlocit, inclusiv de arme. De aici și retragerea franceză odată cu instalarea guvernului Frontului Popular Rwandez, în care generalul Kagame, spre exemplu, este de cultură engleză. Cu toate acestea, interesele africane ale Franței rămîn în continuare majore, chiar politica sa internă depinzînd în mare măsură de acestea. Și dacă nu a mai putut fi repetat scenariul din 1992 al intervenției directe, cînd trupe franceze au fost trimise în Ciad (veche colonie a Parisului), s-a încercat găsirea unor noi soluții, cel mai legal cu putință. În acest sens, merită menționată două importante luări de poziție oficiale. Mai întii cea a ministrului Apărării, François Léotard, care a propus crearea unui contingent militar pan-european pentru intervenție rapidă în Africa, dar mai ales cea a premierului Edouard Balladur, aflat chiar în aceste zile într-un turneu pe continentul negru, care reflectă o schimbare a opticii tradițional paternaliste față de țările africane: "Franța va ajuta pe cei care se ajută ei înșiși". În aceste condiții, Statele Unite au trebuit să-și asume în Rwanda un rol mult mai mare decît cel generat de propriile interese strategice. De duminică 31 iulie a început derularea unui pod aerian umanitar. Aproape 4.000 de militari americani vor fi dislocați din Germania pentru a construi infirmerii, a săpa fîntini și a hrăni sutele de mii de refugiați. Vor fi trimise 33.000 tone de alimente și milioane de seturi medicinale pentru combaterea holerei. "Putem trimite ajutoare suplimentare și oieri sprijin logistic. Dar nu ne vom implica în acțiuni de menținere a păcii", declara secretarul de stat al Apărării, William Perry, care s-a deplasat la Kigali pentru discuții cu noile oficialități. Rețineria americană poate fi interpretată, la limită, ca o înșelăciune atîta timp cît neîmplacarea militară a singurei superputerii capabile să-și asume rolul de jandarm mondial permite desfășurarea unui genocid. Sensibil la opinia publică, guvernul de la Washington nu și mai permite totuși – îndeosebi după dezastruosul război din Vietnam – să intervină decît în zonele de interes vital (vezi în acest sens Panama – 1989, dar mai ales Irak – 1991). Numai că pasivita-

tea – explicabilă prin criza instituțională a organismelor internaționale și prin criza de prosperitate a marilor puteri – riscă să arunce lumea în treia în haos.

Numeroși analiști politici apreciază războiul din Rwanda ca unul tipic pentru acest sfîșiat de secol. Conflictul nu vor mai fi declanșate de oameni politici, duse de armate regulate sau încheiate prin tratate oficiale. Ele vor fi doar conflicte etnice sau tribale, de factură religioasă și rasială, strict viscerale, conflicte în care omul se confruntă cu cel care pînă nu jeri s-a fost vecin sau prieten.

Rwanda ne e mai aproape decît credem. Lecția ei e lecția conflictelor din Nagorno-Karabakh, Bosnia sau Somalia. O lecție tragică. Și a nepărtinții de a rezolva situațiile de criză.

Date generale

Populația Rwandei este estimată la circa 8 milioane persoane, aparținînd de trei triburi principale: Hutu – populație de origine bantu, ce deține circa 85% din total; Tutsi – aproape 14% din populație și Twa. Aproape 40% dintre rwandezii sînt de religie roman-catolică și mai există un mic număr de persoane ce aparțin altor biserici creștine, religii (Baha'i) sau sînt musulmani. Aproape jumătate din populație respectă încă credințele tradiționale.

Cel mai mare oraș este capitala Kigali, cu aproximativ 120.000 persoane. Procentajul populației care locuiește în orașe a crescut semnificativ în ultimii ani, dar majoritatea rwandezilor trăiește îndeosebi în sat, unde au gospodării mici.

Rwanda este una dintre cele mai sărace țări din lume, cu un venit pe cap de locuitor estimat la 270 dolari, în 1991. Majoritatea populației trăiește din agricultură. Media anuală a precipitațiilor, de 785 ml/imp, este abia suficientă, dar existența a două sezoane umede face posibilă totuși obținerea a două recolte. Producția de cafea asigură 80% din totalul exporturilor. Se obțin și cantități semnificative de banane, cartofi dulci, sorg, orez, porumb și mazare.

Produsul intern brut a fost în anul 1991 de circa 1,5 miliarde dolari, din care agricultura deține un procent de 54% (812 milioane dolari).

În 1962, Rwanda obține independența statală, de sub dominația colonială belgiană. Cu trei ani înainte, incidentele sîngeroase au dus la instaurarea dominației tribului Hutu asupra Tutsi. Au urmat apoi două decenii de liniște relativă și stabilitate. În 1990, un comandou de circa 10.000 de luptători de gherilă aparținînd Frontului Patriotic Rwandez (FPR) a venit din Uganda declanșînd un șir de tulburări violente. Trupele FPR au reușit să cucerescă chiar și capitala Kigali, fiind în cele din urmă respinse de armata guvernamentală. Conflictul a deschis posibilitatea reformelor politice ale președintelui Juvenal Habyarimana (ucis la începutul lunii aprilie, împreună cu președintele statului Burundi, în timpul unui atac cu rachete asupra avionului prezidențial). Habyarimana dobindise puterea în urma unei lovitură de stat în anul 1973. Un tratat de pace a fost semnat de acesta și liderul FPR, Alex Kanyarengwe, în august 1993, în localitatea tanziană Arusha. Curînd după aceea, rebelii Tutsi aparținînd FPR i-au represat lui Habyarimana inițierea formării unui nou guvern și a Parlamentului. Luptele ce aveau să înceapă curînd după aceea vor duce la moartea a cîteva sute de mii de oameni.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE se pot abona la revista "22" depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comerțială Ion Tiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12 (pentru dolari în contul 4120253230, pentru mărci în contul 4120253231, pentru franci francezi în contul 4120253235, pentru lire italiene în contul 4020253234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul abonamentelor pentru cititorii din străinătate:

	1 an	6 luni	3 luni
- zona europeană:	80 \$	40 \$	20 \$
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
- SUA, Japonia, Australia	100 \$	50 \$	25 \$

sau echivalentul în orice monedă convertibilă

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.